

**HYVINGE STADS
PLAN FÖR SMÅBARNSFOSTRAN 2019**

Innehållsförteckning

1.	Grunderna för planen för småbarnsfostran och den lokala planen för småbarnsfostran	2
1.1.	Utarbetandet av planen för småbarnsfostran i Hyvinge	2
1.2.	Uppföljning, utvärdering och utveckling av planen för småbarnsfostran.....	3
1.3.	Planer/handlingar som kompletterar och/eller förverkligar planen för småbarnsfostran i Hyvinge	4
1.4.	Planen för småbarnsfostran	5
2.	Småbarnsfostrans uppdrag och allmänna mål	9
2.1.	Förpliktelser som styr småbarnsfostran	9
2.2.	Verksamhetsformer för småbarnsfostran.....	10
2.3.	Småbarnsfostran som en del av barnets uppväxt- och lärostig	11
2.4.	Värdegrund	11
2.5.	Inlärningssyn.....	12
2.6.	Pedagogiskt inriktad helhet för fostran, undervisning och vård	12
2.7.	Mångsidig kompetens	12
3.	Verksamhetskulturen inom småbarnsfostran.....	14
3.1.	Utveckling av verksamhetskulturen	14
3.2.	Inlärningsmiljöer för småbarnsfostran.....	16
3.3.	Samarbete inom småbarnsfostran	17
4.	Planering och genomförande av den pedagogiska verksamheten inom småbarnsfostran	18
4.1.	Referensram för den pedagogiska verksamheten	18
4.2.	Pedagogisk dokumentation	19
4.3.	Mångsidiga arbetsätt	19
4.4.	Leken som grund för utveckling, inlärning och välbefinnande	20
4.5.	Inlärningsområden	21
4.6.	Preciseringar gällande språk och kultur	23
5.	Stöd för barnets utveckling och lärande	25
5.1.	Principerna för stöd.....	25
5.2.	Förverkligande av stöd som en del av högklassig pedagogisk verksamhet.....	26
5.2.1.	Allmänt stöd inom småbarnsfostran	27
5.2.2.	Intensifierat stöd inom småbarnsfostran	28
5.2.3.	Särskilt stöd inom småbarnsfostran	28
5.3.	Arrangemang för genomförande av stöd.....	29
5.4.	Barnets plan för småbarnsfostran och samarbete under stödet.....	31

5.5. Verksamheten vid övergångsskeden under småbarnsfostran och vid övergången till förskoleundervisningen	34
6. Småbarnsfostran som grundar sig på en alternativ pedagogik eller en särskild världsåskådning.....	35
7. Utvärdering och utveckling av verksamheten inom småbarnsfostran	36
8. Utvärdering och introduktion av Hyvinge stads Plan för småbarnsfostran	38
Bilaga	39

1. Grunderna för planen för småbarnsfostran och den lokala planen för småbarnsfostran

1.1. Utarbetandet av planen för småbarnsfostran i Hyvinge

Planen för småbarnsfostran i Hyvinge har ursprungligen uppgjorts enligt grunderna för planen för småbarnsfostran som Utbildningsstyrelsen godkänt 18.10.2016. Lagen om småbarnspedagogik kompletterades 1.9.2018, alltså uppdaterade även Utbildningsstyrelsen grunderna (publicerad 19.12.2018). Hyvinge stads plan för småbarnsfostran har granskats enligt de ändrade grunderna. Styrdokumentet är en bestämmelse som förpliktar anordnarna av småbarnsfostran. I planen för småbarnsfostran i Hyvinge beslutar man i enlighet med grunderna de centrala målen och innehållen i en pedagogiskt inriktad småbarnsfostran, samarbetet mellan småbarnsfostran och vårdnadshavarna, det mångvetenskapliga samarbetet samt innehållet i barnets plan för småbarnsfostran. I uppdateringen våren 2019 har man gjort ändringar även utgående från stadens egna behov, t.ex. yrkesbeteckningarna har ändrats i kommunens förnyade plan för småbarnsfostran.

Utgångspunkten för beredningen av de nationella Grunderna för planen för småbarnspedagogik var att föra fram betydelsen av den föränderliga världen, föränderliga kompetensen och inläringen samt barnets föränderliga roll. Utarbetandet av planen för småbarnsfostran inleddes i Hyvinge på våren 2016 med frågorna:

- Hur har världen förändrats sedan de förra grunderna för småbarnsfostran uppgjorts?
- Vilket har varit väsentligt i förändringen med tanke på småbarnsfostran?
- Vad borde vi ändra på?

I grunderna som uppdaterades 2018 framhövdes prioriteringen av barnets intresse samt arbetet för att förebygga mobbing. Dessa är också huvudteman i uppdateringen av planen för småbarnsfostran i Hyvinge. Därutöver preciserades i grunderna processen för barnets plan för småbarnsfostran samt överföringen av uppgifter.

Planen för småbarnsfostran i Hyvinge har uppgjorts för finsk- och svenskspråkig småbarnsfostran och den är gemensam för alla enheter inom småbarnsfostran (kommunal och privat småbarnsfostran). Privata aktörer kan dessutom ha egna planer som baserar sig på grunderna för planen för småbarnsfostran. Planen för småbarnsfostran i Hyvinge innehåller kompletteringar i grunderna som gjorts i Hyvinge och avsikten är att använda den tillsammans med styrdokumentet. Guiden för planen för småbarnsfostran i Hyvinge som kompletterar planen för småbarnsfostran i Hyvinge innehåller länkar till grunderna, handlingarna och anvisningarna.

Planen för småbarnsfostran i Hyvinge har skrivits i detalj beträffande de delar där den definierar enhetliga förfaringssätt (t.ex. processen för barnets plan för småbarnsfostran, principer för och förverkligandet av stöd av barnets utveckling och inläring) och mera fritt beträffande de frågor som preciseras på nivån av enheten för småbarnsfostran och/eller gruppen.

På hösten 2016 utfördes förfrågningar för vårdnadshavare och personalen där man bad om åsikter och tankar om verksamhetskulturen inom småbarnsfostran samt om processen för barnets plan för småbarnsfostran. Resultaten från förfrågningarna utnyttjades i arbetet med planen för småbarnsfostran. Barnens förfrågan genomfördes som en process där personalen utredde barnens

intresseområden och behov samt planerade, genomförde och utvärderade tillsammans med barnen ett långvarigare projekt.

I uppdateringsprocessen våren 2019 togs hänsyn till resultaten av en utvärdering av förverkligande av planen för småbarnsfostran som utförts av Nationella centret för utbildningsutvärdering (Karvi). I Hyvinge ansågs det nödvändigt att lägga till tio mål för småbarnsfostran i kommunens plan för småbarnsfostran samt att beskriva särdragen för olika verksamhetsformer. Barnets intresse som framhävs i lagen om småbarnspedagogik behandlades i samband med uppdateringen av kommunens plan för småbarnsfostran genom värdeunderlag och målen för småbarnsfostran.

Vårdnadshavarna och personalen hade möjlighet att kommentera utkastet till uppdateringen i mars 2019.

1.2. Uppföljning, utvärdering och utveckling av planen för småbarnsfostran

Strukturen för planen för småbarnsfostran är följande:

Nationell bestämmelse: Grunderna för planen för småbarnsfostran
Lokal, förpliktande: Planen för småbarnsfostran i Hyvinge (Vasu)
Barnets plan för småbarnsfostran (Barnets Vasu)

Förutom dessa dokument använder man i Hyvinge som verktyg för planeringen och utvärderingen av verksamheten enhetens verksamhetsplan och gruppens verksamhetsplan (gruppvisa planen för småbarnsfostran).

Enheten för småbarnsfostran beskriver sina mål och verksamhetsprinciper samt ärenden i anslutning till utvecklingen av verksamhetskulturen i enhetens verksamhetsplan, som följs upp minst en gång under verksamhetsåret. Vid verksamhetsårets utgång utvärderas planen och utvecklingsplaner för följande år utarbetas. Utvärderingen av verksamheten kommer också att offentliggöras. Vårdnadshavarnas och barnens roll i utvärderingen och utvecklingen av planen för småbarnsfostran säkerställs genom att beskriva utvecklings- och utvärderingspraxis i enhetens verksamhetsplan. Fokusområden för småbarnsfostran i Hyvinge är interaktion, delaktighet och funktionalitet.

I daghemmets fostrarteam gör man upp gruppens verksamhetsplan (gruppvisa planen för småbarnsfostran) i vilken teamets medlemmar registrerar planen och bedömningen av innehållen i planen för småbarnsfostran i deras barngrupp och fostrarteam. Barnets personliga planer för småbarnsfostran (Barnets plan för småbarnsfostran) påverkar starkt avtalen om gruppens principer och verksamhets sätt. Den gruppvisa planen för småbarnsfostran formas enligt gruppen av barn och återspeglar hur kommunens gruppvisa plan för småbarnsfostran genomförs. Den gruppvisa planen för

småbarnsfostran uppdateras under hela verksamhetsåret. Utvärderingen av verksamheten kommer också att offentliggöras.

Familjedagvården har en egen verksamhetsplan för gruppen (gruppvis plan för småbarnsfostran) där familjedagvårdaren planerar och utvärderar sin verksamhet utgående från barnens planer för småbarnsfostran. Chefen för familjedagvården ansvarar för den pedagogiska expertisen.

Med pedagogiskt ledarskap avses uppföljning, utvärdering och utveckling av verksamheten, i Hyvinge tillämpas delat pedagogiskt ledarskap. Lärarna inom småbarnsfostran ansvarar för pedagogiken inom sitt fostrarteam. Varje enhet/hus har ett pedagogiskt team. Daghemsföreståndarna har ett eget pedagogiskt forum. Ett pedagogiskt team är verksamt på hela nivån av småbarnsfostran och granskar de gemensamma riktlinjerna och praxisen i förhållande till grunderna för småbarnsfostran och den lokala planen för småbarnsfostran. Förverkligandet av planen för småbarnsfostran i Hyvinge inom olika verksamhetsformer handleds och utvärderas på anordnarens nivå med hjälp av pedagogiskt ledarskap och årsklockan för styrningen.

Som stöd för det pedagogiska ledarskapet arbetar ett team för uppväxt och inläring: konsulterande speciallärare inom småbarnsfostran, en psykolog inom småbarnsfostran, en kollektiv talterapeut och en lärare inom finska som andra språk, var och en enligt sin egen överenskomna roll.

Verksamhetssätten för planeringen, utvärderingen och ledningen av privat småbarnsfostran baserar sig på grunderna för planen för småbarnsfostran och följer den kommunala verksamheten. I början av 2019 publicerades en handbok för vägledning, rådgivning och övervakning av privat småbarnsfostran som är gemensam för Kuuma-kommunerna. Inom småbarnsfostran som producerats som köptjänst följs Hyvinges kommunala plan för småbarnsfostran.

1.3. Planer/handlingar som kompletterar och/eller förverkligar planen för småbarnsfostran i Hyvinge

Kompletterande:

- Grunderna för planen för småbarnsfostran 2018
- Läroplanen för förskoleundervisningen i Hyvinge 2016
- Läroplanen för den grundläggande utbildningen i Hyvinge 2016
- Välfärdsplanen för barn och unga
- Säkerhetsplanen för småbarnsfostran
- Hyvinge stads program för integrationsfrämjande
- Hyvinge Spelbok, dvs. stadsstrategin för åren 2017-2027

Förverkligande:

- Verksamhetsplaner för enheter inom småbarnsfostran
- Operativ jämlikhetsplan (ingår i enhetens handlingsplan)
- Planen för förebyggande av mobbning
- Planen för fysiska aktiviteter inom småbarnsfostran i Hyvinge
- Planen för informations- och kommunikationsteknologi inom småbarnsfostran i Hyvinge
- Moniku-guiden (Guide för undervisning i finska inom småbarnsfostran och förskoleundervisningen)
- Guide för delaktighet
- Modellen för kvalitetsbedömning av småbarnsfostran i Hyvinge

- Guide för planen för småbarnsfostran i Hyvinge

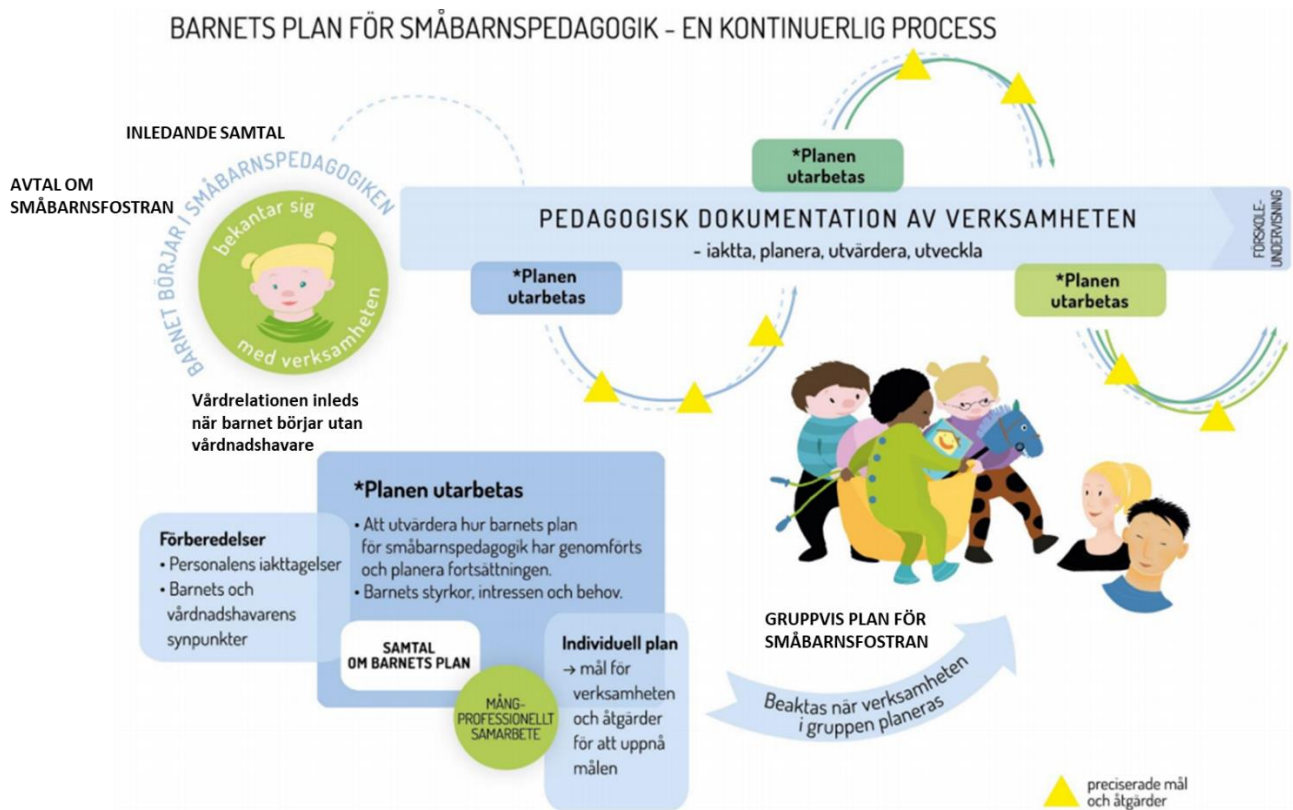
1.4. Planen för småbarnsfostran

Grunderna för planen för småbarnsfostran förutsätter att barnets plan för småbarnsfostran innehåller:

- styrkor i anslutning till barnets utveckling och inläring samt barnets intresseområden
- mål som stöder barnets utveckling, inläring och välbefinnande samt åtgärder för att uppnå målen samt utvärderingen av förverkligandet
- stöd som barnet eventuellt behöver
- eventuell plan för medicinsk behandling
- ärenden som gemensamt avtalats mellan barnet, personalen och vårdnadshavaren
- övriga eventuella sakkunniga som deltagit i utarbetandet av planen
- information om när planen utarbetats och granskats och när planen granskas följande gång

Barnets plan för småbarnsfostran (Barnets Vasu) utgör i Hyvinge en del av Barnets Vasu-process. I samband med förberedningen av planen för småbarnsfostran bad man vårdnadshavarna och personalen inom småbarnsfostran om åsikter och bedömningar om Barnets Vasu-process (2015). Resultaten av förfrågningarna beaktades när processen och blanketterna förnyades i enlighet med grunderna för planen för småbarnsfostran. I Hyvinge satsar man på barnets start i småbarnsfostran genom enhetlig praxis för inledande av småbarnsfostran.

Barnets plan för småbarnsfostran utarbetas för varje daghems- och familjedagvårdsbarn och det är ett lagstadgat dokument. Barnets plan för småbarnsfostran är en pedagogisk plan över hur barnet beaktas som individ i verksamheten inom småbarnsfostran. Den synliggör varje barns styrkor och individuella behov. Utgångspunkten för planen bör vara barnets intresse och behov och den grundar sig på att man känner, lyssnar till och observerar barnet. Utvärderingen av planen riktar sig till verksamhet, arrangemang och pedagogik. De mål som ställs i barnens plan för småbarnsfostran beaktas vid planeringen av barngruppens verksamhet och utvecklingen av inlärningsmiljöer. Förverkligande av barnets plan för småbarnsfostran utgör en kontinuerlig helhet. I utbildningsstyrelsens figur nedan har man gjort kompletteringar från Hyvinge:

Illustratör: Kaisa Rekinen

- När familjen fått beslut om en daghemsplats: daghemsföreståndaren tar kontakt med familjen och kommer överens om tidpunkten för ingående av avtal om småbarnsfostran. Efter att avtalet om småbarnsfostran ingåtts, bekantar sig familjen med daghemsgruppen där man tillsammans med fostraren kommer överens om tidpunkten för det inledande samtalet och om det inledande samtalet hålls hemma hos familjen eller på daghemmet.

För varje barn gör man upp en personlig plan för småbarnsfostran senast två månader efter att barnets småbarnsfostran inletts. Gruppens lärare ansvarar för barnens planer för småbarnsfostran.

- När familjen fått beslut om en familjedagvårdsplats: ledaren för familjedagvården tar kontakt med familjen och kommer överens om tidpunkten för ingående av avtal om småbarnsfostran. I familjedagvården deltar chefen också i barnets inledande samtal.

För varje barn gör man upp en personlig plan för småbarnsfostran senast två månader efter att barnets småbarnsfostran inletts. I familjedagvården används expertisen hos läraren inom småbarnsfostran vid upprättande av barnens planer för småbarnsfostran.

- När familjen fått beslut om en dagklubbplats: daghemsföreståndaren/dagklubbens lärare kontaktar familjen och kommer överens om tidpunkten för ett besök. Dagklubbarna har sammankopplat samtalet för avtal om småbarnsfostran och det inledande samtalet. På en

dagklubb görs ingen plan för småbarnsfostran upp för barnen. Dagklubbarna erbjuder familjen en möjlighet till att på våren föra ett samtal och ge respons.

- När familjen fått ett beslut om en förskoleundervisningsplats: om det är fråga om ett barn som får förskoleundervisning men inte omfattats av småbarnsfostran, handlar man på samma sätt som när det är fråga om en daghemsplats.

De inledande processerna för privat småbarnsfostran följer den kommunala processen, beroende på enheterna. En personlig plan för småbarnsfostran görs upp för varje barn.

Vid utarbetandet av barnets plan för småbarnsfostran ska barnets åsikt beaktas enligt barnets utvecklings- och åldersnivå. Personalen ansvarar för att hitta metoder för att utreda barnets synpunkter. Förverkligandet av barnets plan för småbarnsfostran samt barnets stödbehov ska utvärderas och planen ska kontrolleras minst en gång per år och alltid när det finns en orsak som beror på barnets behov. Utvärderingen riktas särskilt till verksamhetens anordnande och förverkligandet av pedagogiken. Utvärderingen antecknas i barnets plan för småbarnsfostran. Samtal om planen för småbarnsfostran för barn som fortsätter i småbarnsfostran går på hösten före slutet av oktober.

Om ett barn i familjedagvård använder en reservvårdplats på daghemmet, kommer man separat överens om överföringen av barnets uppgifter.

När barnet övergår från en enhet till en annan eller från en verksamhetsform till en annan, förs samtal där man samtidigt utvärderar barnets plan för småbarnsfostran. Innehållet i barnets plan för småbarnsfostran under barnets stöd har behandlats mera i detalj i kapitel 5 (Stöd för barnets utveckling och inläring). I barnets plan för småbarnsfostran är det fråga om personliga uppgifter, alltså ska dokumentet vara sekretessbelagt. Barnets plan för småbarnsfostran överförs från en enhet till en annan då barnet övergår och då vårdrelationen upphör arkiveras den bestående med bilagor (Riksarkivets beslut 2.1.2019).

Enligt lagen om småbarnspedagogik har de personer som ansvarar för barnets småbarnspedagogik och de personer som deltar i utvärderingen av stödbehovet, stödåtgärderna eller deras genomförande trots sekretessbestämmelserna rätt att av varandra få och att till varandra och till dem som ordnar eller tillhandahåller småbarnspedagogik lämna sådana uppgifter om barnet som är nödvändiga för att anordna och tillhandahålla småbarnspedagogik och för att utvärdera stödet. Barnets klientrelation inom småbarnsfostran är offentlig information. Vid anordnande av barnets småbarnsfostran kan det dock ingå uppgifter som är sekretessbelagda.

På daghemmen i Hyvinge har man inte namngett en egen skötare för barnet. Barnens planer för småbarnsfostran uppgörs i regel av gruppens lärare, de inledande samtalen kan utföras även av andra fostrare. För familjens del är det viktigt att ansvaren överenskommit i gruppen och att familjen vet vilken fostrare ansvarar för samtalen. Alla medarbetare i gruppen ska ha kunskap om de frågor som gäller de barns uppväxt och utveckling som ingår i gruppen.

En sakkunnig inom småbarnsfostran

- Bryr sig uppriktigt om barnen och arbetar för dem
- Förhåller sig empatiskt till barnen och deras känslor och behov
- Är initiativkraftig och aktiv i förhållande till vårdnadshavarna, bygger upp förtroende, en jämlik interaktion och ömsesidig respekt
- Förhåller sig öppet och respektfullt till mångformade familjer samt familjernas olika språk, kulturer och uppfostringsåskådningar

2. Småbarnsfostrans uppdrag och allmänna mål

2.1. Förpliktelser som styr småbarnsfostran

Enligt lagen om småbarnspedagogik är målen för småbarnsfostran att

- 1) hos varje barn främja en helhetsmässig uppväxt, **utveckling**, hälsa och ett helhetsmässigt välbefinnande i enlighet med barnets ålder och utveckling;
- 2) stöda barnets förutsättningar för inläring och främja livslång inläring och uppfyllandet av utbildningsmässig jämlikhet;
- 3) ordna mångsidig pedagogisk verksamhet med utgångspunkt i barns lek, rörelse, konst och kulturtradition samt ge barnet möjligheter till positiva upplevelser av inläring;
- 4) säkerställa en småbarnspedagogisk miljö som är utvecklande, främjar inläring och är hälsosam och trygg;
- 5) trygga ett verksamhets sätt som respekterar barnet och så bestående förhållanden som möjligt för interaktion mellan barnet och personalen inom småbarnsfostran;
- 6) erbjuda alla barn likvärdiga möjligheter till småbarnsfostran, främja **likabehandling** och jämställdhet samt ge färdigheter att förstå och respektera den allmänna kulturtraditionen samt vars och ens språkliga, kulturella, religiösa och livsåskådningsmässiga bakgrund;
- 7) identifiera barnets individuella behov av stöd och, när det uppkommit behov av stöd, ordna ett ändamålsenligt stöd inom småbarnsfostran, vid behov i form av mångvetenskapligt samarbete;
- 8) utveckla barnets förmåga till samverkan och växelverkan, främja barnets förmåga att delta i kamratgruppen samt vägleda barnet mot ett etiskt ansvarstagande och hållbart handlings sätt, respekt för andra människor och samhällsmedlemskap;
- 9) säkerställa barnets möjligheter att få delta i och påverka sådana angelägenheter som berör barnet självt;
- 10) i samverkan med barnet och dess föräldrar eller andra vårdnadshavare främja en harmonisk utveckling hos barnet och dess holistiska välbefinnande samt stödja barnets föräldrar eller andra vårdnadshavare i fostringsarbetet.

Barnets intresse förverkligas inom småbarnsfostran då de ovan nämnda målen uppnås.

I Hyvinge hör tjänster för småbarnsfostran till bildningsväsendet, vars verksamhetsidé är att skapa förutsättningar för en livslång inläring och livskompetens och stöda dem samt producera och möjliggöra bildningstjänster som genererar välbefinnande och livskvalitet för kommuninvånarna oberoende av ålder.

Undervisningsnämnden beslutar om principerna för anordnande av småbarnsfostran. Småbarnsfostran anordnas både som kommunal och privat verksamhet. Småbarnsfostran bör anordnas i den form familjen behöver. Den kommunala tjänstemyn för småbarnsfostran anpassas enligt familjernas behov årligen. Inom småbarnsfostran i Hyvinge fungerar en centraliserad servicestyrning, som främjar familjernas likvärdighet i utbudet av tjänster och ger vårdnadshavarna information om innehållet och särdragen i alla verksamhetsformer. Servicestyningen ger råd och guidning både när man uppsöker tjänster inom småbarnsfostran och när barnet redan omfattas av tjänsterna.

I lagen om småbarnspedagogik stadgas om en informationsresurs inom småbarnsfostran (Varda). Den innehåller uppgifter om aktörer inom småbarnsfostran, verksamhetsstället för småbarnsfostran, barnen inom småbarnsfostran, barnens vårdnadshavare och personal inom småbarnsfostran. Utgående från informationsresursen främjas bl.a. utvecklingen och beslutsfattandet inom småbarnsfostran, man för statistik och undersöker småbarnsfostran samt sköter myndighetsuppgifter. För underhåll av informationsresursen inom småbarnsfostran ansvarar Utbildningsstyrelsen.

2.2. Verksamhetsformer för småbarnsfostran

Verksamhetsformer för kommunal småbarnsfostran är öppen daghemsverksamhet, klubbar, familjedagvård och daghemsverksamhet. I servicemenyn ingår småbarnsfostran 20h/vecka och över 20h/vecka (olika antal timmar). Småbarnsfostran bör anordnas i den omfattning och enligt de verksamhetsformer familjerna behöver. Verksamhetsformerna för privat småbarnsfostran varierar enligt enhet. Olika prioriteringar är möjliga både på kommunala och privata daghem. Prioriteringarna beskrivs mera i detalj i enheternas verksamhetsplaner.

Verksamhetsformerna skiljer sig från varandra. Till exempel inlärningsmiljöerna, resurserna, personalens utbildning, personalens struktur, storleken på barngrupper samt relationstalet mellan barnen och personalen varierar. I de olika verksamhetsformerna ska målen för grunderna för småbarnsfostran beaktas desto mer heltäckande och omfattande ju mer regelbundet och ofta barnen deltar i verksamheten.

I den öppna daghemsverksamheten får barnen träna interaktionsfärdigheter i grupp samt uppleva glädje och erfarenheter i olika aktiviteter. Samtidigt har små barns föräldrar möjlighet att träffa varandra och få variation i vardagen. Verksamheten på ett öppet daghem är planerad och i den beaktas målen i lagen om småbarnspedagogik.

Klubbarna stöder barnets sociala färdigheter och stärker kompisförhållanden och barnen lär sig att vara ifrån föräldrarna. Klubbens aktivitet är planerad och målinriktad.

Familjedagvård är småbarnsfostran i en liten grupp. Dess särdrag värdesätts och dess innehåll utvecklas parallellt med daghemsverksamheten. Reservvård för familjedagvården anordnas i regel på ett daghem som är nära familjedagvårdarens hem. Familjedagvårdaren utgör en del av gemenskapen för reservvårdsdaghemmet och deltar planerligt med sin grupp i daghemmets verksamhet.

Daghemsverksamhet är gruppverksamhet på hel- eller deltid. Barngrupperna kan bildas på olika sätt med hänsyn till t.ex. barnens ålder, syskonrelationer eller stödbehov. Grupperna bör vara pedagogiskt lämpliga och när de formas tar man hänsyn till reglerna som gäller personalens dimensionering och gruppernas maximala storlek. I skiftesvård är barnets deltagande ofta oregelbundet och detta bör beaktas vid planeringen och genomförandet av den pedagogiska verksamheten.

Förskoleundervisningen styrs av lagen om grundläggande utbildning och läroplanen för förskoleundervisningen. I Hyvinge anordnas förskoleundervisning både i daghems- och skollokalerna.

Förskoleundervisningen, öppet daghem-verksamheten och klubbarna inom småbarnsfostran utgör en del av verksamheten på enheten för småbarnsfostran och de beaktas i verksamhetsplanen för enheten i fråga. Även i dessa uppgörs gruppens verksamhetsplan (gruppvisa planen för småbarnsfostran) i Hyvinge.

Småbarnsfostrans olika verksamhetsformer samarbetar under avtalad praxis.

2.3. Småbarnsfostran som en del av barnets uppväxt- och lärostig

Småbarnsfostran, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen skapar en enhetlig lärostig för barnet. Den enhetliga värdegrunden för de styrande dokumenten och inlärningssynen möjliggör en innehållsmässigt kontinuerlig helhet. Även delområden inom mångsidig kompetens är enhetliga i småbarnsfostran, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Vid övergången från förskoleundervisningen till den grundläggande utbildningen följs praxis för övergångsskedet som överenskommit tillsammans med den grundläggande utbildningen.

Övergångsskeden från hemmet till småbarnsfostran, från ett ställe för småbarnsfostran till ett annat och till förskoleundervisningen beaktas och förverkligas på ett lokalt överenskommet sätt (processen för barnets plan för småbarnsfostran).

2.4. Värdegrund

De allmänna principerna för den värdegrund inom planen för småbarnsfostran är prioriteringen av barnets intresse, barnets rätt till välbefinnande, omsorg och skydd, beaktande av barnets åsikt samt kravet på ett enhetligt och likvärdigt bemötande och förbud mot diskriminering av barn i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter, lagen om småbarnspedagogik och konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

I småbarnsfostran i Hyvinge följs värdegrunden för grunderna för planen för småbarnsfostran. Inom småbarnsfostran diskuteras regelbundet värderingar ur olika synvinklar. Personalen ska diskutera hur barnets intresse framkommer i den dagliga verksamheten och i vardagens val.

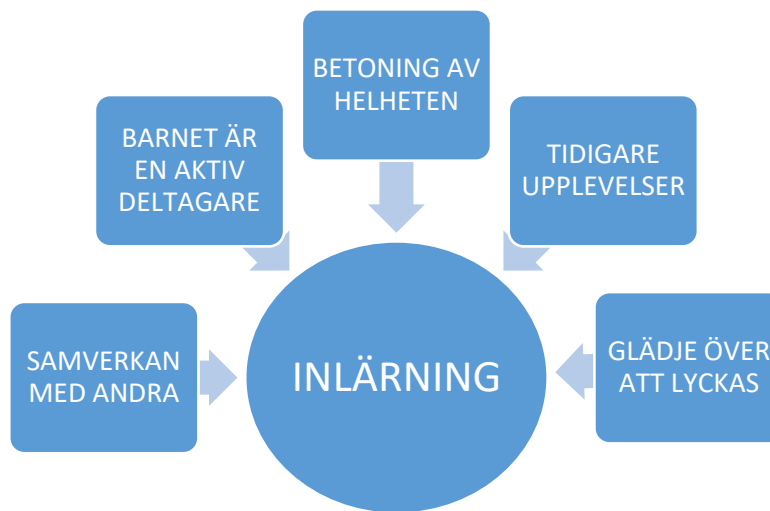
I enlighet med Hyvinge Spelbok (Hyvinge strategi 2017-2027) spelar man rättvist även inom småbarnsfostran.

En sakkunnig inom småbarnsfostran

- Skapar med sin egen verksamhet en positiv bild av småbarnsfostran i Hyvinge
- Bär sitt eget ansvar om överenskomna arbeten i en mångvetenskaplig arbetsgemenskap
- Är engagerad och upprätthåller motivationen till sitt arbete
- Bygger upp en god gemenskap genom att värdesätta människornas mångfald

2.5. Inläringssyn

Grunderna för planen för småbarnsfostran har upprättats utgående från inläringssynen enligt vilken barnen växer, utvecklas samt lär sig i interaktion med andra människor och näromgivningen. Inläringssynen grundar sig även på uppfattningen om barnet som en aktiv deltagare. Barn har en medfödd nyfikenhet och vill lära sig nytt, repetera och upprepa saker. Inläring är övergripande och den sker överallt. I inläringen förenas kunskaper, färdigheter, verksamhet, känslor, sinnesförmågor, kroppsliga upplevelser och tänkande. Inläring sker bl.a. när barnet observerar och iakttar sin omgivning samt när det imiterar andras verksamhet. Barn lär sig genom lek, fysiska aktiviteter, utforskning, genom att utföra olika arbetsuppgifter, uttrycka sig själv samt genom verksamhet som grundar sig på konst.

2.6. Pedagogiskt inriktad helhet för fostran, undervisning och vård

Den pedagogiska verksamheten inom småbarnspedagogiken ska präglas av ett helhetsskapande angreppssätt. Målet är att främja barnens inläring och välbefinnande samt en mångsidig kompetens. Den pedagogiska verksamheten förverkligas i samverkan mellan barnen och personalen och i den gemensamma verksamheten i olika vardagssituationer. Barnens spontana verksamhet, personalens och barnens gemensamma idéer till verksamhet och verksamhet som planerats av personalen kompletterar varandra. Grunden för den pedagogiska verksamheten är en mångsidig interaktion mellan barnen och fostrarna. Med pedagogik avses en planerad och målinriktad, professionellt ledd verksamhet med barnen, som grundar sig på tvärvetenskaplig kunskap, framför allt pedagogisk och småbarnspedagogisk kunskap, som genomförs av yrkesutbildad personal.

2.7. Mångsidig kompetens

Utvecklingen av mångsidig kompetens börjar i den tidiga barndomen och fortsätter under hela livet. Den består av en helhet av kompetens, färdigheter, värderingar, attityder och vilja. Kompetens innebär också förmågan att använda information samt att agera enligt situationen. Användningen av kunskap och färdigheter påverkas av de värderingar och attityder barnen tillägnat sig samt en vilja att agera. Behovet av mångsidig kompetens uppkommer när världen runtomkring ändras.

En högklassig pedagogisk verksamhet stärker barnets mångsidiga kompetens. Utvecklingen av mångsidig kompetens påverkas av det sätt på vilket förskoleundervisningen fungerar, hur man använder olika inlärningsmiljöer och hur man kan stöda barns välbefinnande och inläring. Målen för mångsidig kompetens beaktas i utvecklingen av verksamhetskulturen och inlärningsmiljöer samt i utbildning, undervisning och omsorg. Uppdragen inom mångsidig kompetens görs om till praktisk verksamhet i gruppernas verksamhetsplaner (gruppvis plan för småbarnsfostran).

Områden för mångsidig kompetens i enlighet med grunderna för småbarnsfostran är:

Tänkande och inläring är i sig själv viktiga framtidsfärdigheter. Livslång inläring kräver mod, entusiasm, förtroende och öppenhet mot nya saker.

Kulturell kompetens, interaktion och självuttryck framhävs i en mångfasetterad värld. Småbarnsfostran ger en grund för respekt av andra människor och inläring av interaktionsfärdigheter.

Att lära sig om egenvård och vardagliga färdigheter är en integrerad del av verksamheten inom småbarnsfostran. Man lär sig att sköta det egna och andras välbefinnande i en trygg interaktion. Även principerna för en hållbar livsstil genomförs i all verksamhet inom småbarnsfostran.

Multilitteracitet samt kompetens i informations- och kommunikationsteknologi blir alltmer en del av barnens liv och träning i att agera i olika digitala miljöer hör till uppgifterna för småbarnsfostran.

Färdigheter i delaktighet och påverkan samt motivationen att lära sig nytt stärks när barnen själva får påverka vad som görs och hur. Det är viktigt att barnen får möjlighet att delta och träna sina egna påverkansmöjligheter inom småbarnsfostran.

3. Verksamhetskulturen inom småbarnsfostran

3.1. Utveckling av verksamhetskulturen

Verksamhetskulturen inom småbarnsfostran utgör en helhet som bildas av bl.a. värderingar, tolkning av normer och mål som styr arbetet, inlärningsmiljöer och arbetsmetoder, samarbete, interaktion och stämning, personalens kompetens samt ledningsstrukturer och -praxis.

I verksamhetsplanen för enheten för småbarnsfostran i Hyvinge definieras målen för utvecklingen av verksamhetskulturen och deras utvärdering i enlighet med de principer som nämnts i grunderna för planen för småbarnsfostran:

- En lärande gemenskap är kärnan i verksamhetskulturen
- En gemenskap som uppmuntrar till lek och kommunikation
- Delaktighet, jämlikhet och jämställdhet
- Kulturell mångfald och språkmedvetenhet
- Välbefinnande, säkerhet och hållbar livsstil

Målet är att skapa en inkluderande verksamhetskultur som främjar delaktighet, jämställdhet och jämlikhet i all verksamhet. Barnet får uppleva delaktighet och att vara en aktiv aktör i sin kamratgrupp. Enligt principen om lärande gemenskap ska det inom småbarnsfostran finnas en atmosfär som tillåter kreativitet och frihet: man får experimentera, göra misstag och man får lyckas. I småbarnsfostran ombesörjs hela gemenskapens fysiska, psykiska och sociala trygghet. Detta välfärdsarbete är varje medarbetares ansvar.

Inkludering innebär inte bara fysisk samhörighet, utan också en beredskap inom småbarnsfostran att svara mot barnens mångformighet på nivån av den pedagogiska verksamheten

Utvecklingen av verksamhetskulturen förutsätter pedagogiskt ledarskap. Enhetens ledarskap har som helhet en stor betydelse när verksamheten utvecklas mot en lärande gemenskap.

Inom småbarnsfostran i Hyvinge förverkligas ett delat pedagogiskt ledarskap så att daghemsföreståndaren, vice daghemsföreståndaren och enhetens lärare inom småbarnsfostran bildar enhetens pedagogiska kärna som utvecklar verksamhetskulturen. Den överenskomna strukturen i pedagogiskt ledarskap har beskrivits i kapitel 1.

Utgångspunkten för ledarskap är främjande av varje barns välbefinnande och inläring. Varje arbetstagare har ett ansvar över ledarskapet av sitt eget arbete enligt gemensamma mål. Lösningar för verksamheten görs så att de på bästa möjliga sätt dagligen främjar grunduppdraget. I pedagogiskt ledarskap beaktas strukturer som gäller personalen, t.ex. planeringen av arbetsskift och lärarnas tid utanför gruppen.

På ett daghem har läraren för småbarnsfostran helhetsansvaret för planeringen av barngruppens verksamhet. Barntädgårdsläraren ansvarar för verksamhetens planenlighet samt för förverkligande, utvärdering och utveckling av målinriktningen. Barntädgårdsläraren skapar enhetlighet och följdriktighet i teamets verksamhet.

Den multiprofessionella daghemspersonalen är en resurs för småbarnsfostran av hög kvalitet. Daghemsverksamheten i Hyvinge organiseras med hjälp av teamarbete. I ett fungerande team förverkligas kompetens, ansvar, uppdrag och yrkesroller på ett ändamålsenligt sätt. I ett fungerande team är arbetet smidigt och flexibelt och man lär sig nytt. Alla medlemmar i teamet har ett ansvar för att pedagogiken förverkligas varje dag. Ett avtalat teammöte varje vecka möjliggör det multiprofessionella teamets gemensamma planering, utvärdering och tankeutbyte.

Daghemmets team ansvarar för arbetets planering, förverkligande, utvärdering och utveckling. Det kräver en enhetlig uppfattning till exempel om hur vården, fostran och undervisningen verkställs inom småbarnsfostran. Förutom att binda sig vid det gemensamma målet kräver man från teamets medlemmar färdigheter i ifrågasättande, öppen kommunikation, färdigheter i att utnyttja olikheter, gemensamma värden och förtroende för varandra. I teamarbete är man inte längre ansvarig endast till chefen utan även till medarbetarna. Teamets medlemmar ska även erbjuda sin egen yrkeskompetens för att utnyttjas av de övriga teammedlemmarna och göra en kritisk utvärdering av de egna verksamhetsprinciperna för hela teamets utveckling.

Inom småbarnsfostran i Hyvinge har man i samband med förberedningen av VASU2017 utarbetat material om professionalism inom småbarnsfostran (bilaga). I materialet definieras professionalism hos medarbetarna inom småbarnsfostran och professionalism i förhållande till barnen, vårdnadshavarna, den pedagogiska verksamheten och till verksamhetskulturen generellt. Därutöver har man beskrivit spelfärdigheter i enlighet med Hyvinge Spelbok.

En sakkunnig inom småbarnsfostran

- Inser sitt eget förfaringssätt och dess verkningar på gemenskapens verksamhetskultur och atmosfär
- Stöder och respekterar familjernas val när det gäller tjänster inom småbarnsfostran
- Har en gemensam förståelse med den övriga personalen om hur barnens inläring och välbefinnande kan främjas på bästa sätt
- Värdesätter barnens, vårdnadshavarnas och personalens olika initiativ, synpunkter och åsikter

3.2. Inlärningsmiljöer för småbarnsfostran

Inlärningsmiljöer utvecklas så att de mål som ställts upp för småbarnsfostran kan uppnås och så att de stöder utvecklingen av en hälsosam självkänsla för barnet samt utvecklingen av sociala färdigheter och inlärningsfärdigheter. Med hjälp av en inlärningsmiljö främjas:

- barnets språkliga utveckling och språkmedvetenhet
- jämlikhet och jämställdhet
- delaktighet, gemenskap och gemensamma aktiviteter
- kulturell mångfald, lek, fysisk aktivitet, utforskning samt konstnärliga uttrycksformer och upplevelser samt naturupplevelser

Inlärningsmiljöer byggs upp med beaktande av den fysiska, psykiska och sociala dimensionen. Fysiska inlärningsmiljöer utvärderas och anpassas för olika behov och aktiviteter regelbundet med barnen. Den vuxnas interaktion påverkar i stor grad den psykiska och sociala inlärningsmiljön. En positiv attityd har en stor betydelse för interaktionen. Gruppens pedagogiska verksamhet (fostran, utbildning och omsorg) har planerats och förverkligats så att den möjliggör erfarenheter av gemensamma aktiviteter, inläring och delande i olika situationer i vardagen.

Såväl fysiska faktorer och gemensamt utarbetade regler samt förebyggande av mobbning och ingripande i mobbning påverkar barnets trygga inlärningsmiljö. Förebyggande av mobbning ska uppmärksammas i barngrupper t.ex. genom att kraftigt stöda gruppanpassning och barnets kamratrelationer. Barnen bör lära sig säkerhetsfärdigheter, styras i att identifiera gränserna och integriteten när det gäller den egna kroppen.

Utvärderingen av den fysiska tryggheten och hälsan görs tillsammans med ansvariga för rengöringstjänster, fastighetstjänster, företagshälsovården och arbetarskyddet. Varje anställd är för sin del ansvarig för den fysiska säkerheten och hälsan. Även den fysiska tillgängligheten ombesörjs.

Naturen och fysiska aktiviteter utgör en viktig del av småbarnsfostran i Hyvinge. En byggd och obbyggd miljö möjliggör lek och utforskning även utanför daghemmets/familjedagvårdarens gård på alla ställen där småbarnsfostran utövas. Närmotionsplatser, byggda naturstigar och exempelvis samarbete med lokala idrottsföreningar berikar barnens inlärningsmiljöer.

Informations- och kommunikationsteknologi utnyttjas i enlighet med planen för informations- och kommunikationsteknologi (IKT) inom småbarnsfostran. IKT-teknologin utgör både ett inlärningsverktyg och ett inlärningsobjekt. IKT-fostran möjliggör barnens likvärdighet; informations- och kommunikationsteknologi är en del av en inkluderande inlärningsmiljö för barnet. Inom förskoleundervisningen följs dessutom planen för informations- och kommunikationsteknologi för den grundläggande utbildningen samt IKT-lärostigen.

3.3. Samarbete inom småbarnsfostran

I samarbetet med vårdnadshavarna är personalens yrkesmässiga sensitivitet inom småbarnsfostran viktigt. Utgångspunkten är att vårdnadshavare blir hörda och upplever att de är delaktiga i sitt barns småbarnsfostran. Samarbetet förutsätter initiativförmåga och aktivitet från personalen. I samarbetet beaktas familjernas mångfald, barnens individuella behov samt frågor som gäller både vårdnadshavarskap och föräldraskap. Meddelanden till vårdnadshavarna är uppmuntrande och beskriver barnets utveckling och inläring på ett positivt sätt. Vårdnadshavarnas nätverkande och gemensamma aktiviteter vid olika evenemang stärker gemenskapen och stöder personalen i deras arbete.

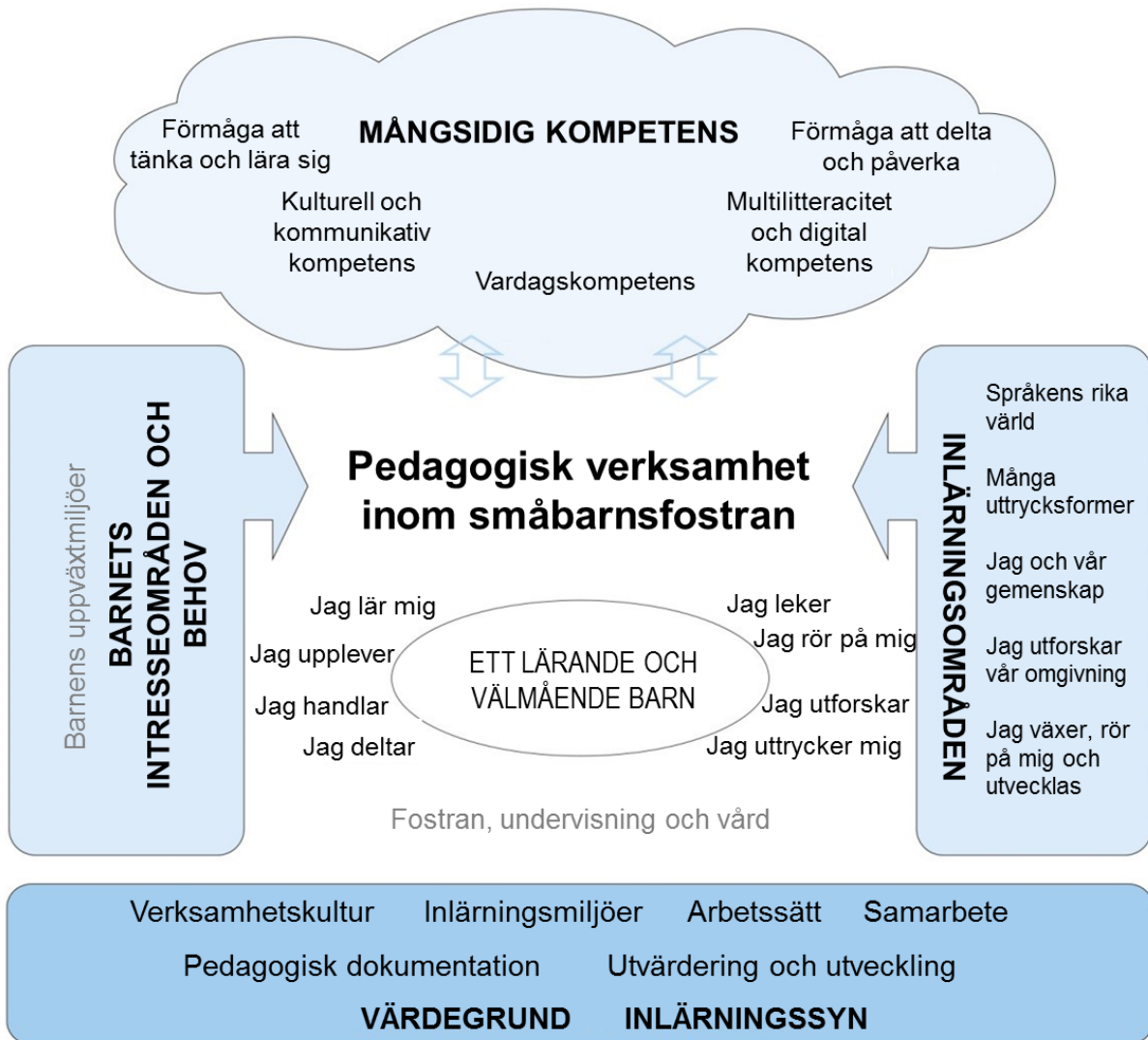
Man samarbetar med vårdnadshavarna dagligen i bemötanden i vardagen. Barnets plan för småbarnsfostran, digital kommunikation samt olika förfrågningar utgör verktyg för samarbetet. Därutöver samarbetar man bl.a. på föräldramöten och familjekvällar, evenemang och fester. Samarbetet beskrivs mera i detalj i den gruppvisa verksamhetsplanen (gruppvis plan för småbarnsfostran) där det även utvärderas.

Mångvetenskapligt samarbete genomförs mellan olika aktörer i samförstånd med vårdnadshavarna. Denna praxis definieras tillsammans med tjänsterna för barn och familjer. Olika samarbetsformer och praxis för deras utvärdering specificeras i enhetens verksamhetsplan.

De kommunala och privata tjänsterna för småbarnsfostran samarbetar med varandra. Samarbetsformerna avtalas om varje verksamhetsår.

4. Planering och genomförande av den pedagogiska verksamheten inom småbarnsfostran

4.1. Referensram för den pedagogiska verksamheten

Pedagogisk verksamhet är medveten, planmässig och målinriktad. Utgångspunkten är barnens intresseområden och behov, ökande färdigheter samt inlärningsområden. Verksamheten och dess genomförande präglas av en betoning av helheten och med hjälp av verksamheten främjas barnets inläring och välbefinnande samt mångsidiga kompetens. En planmässig dokumentering, utvärdering och utveckling är en förutsättning för högklassig pedagogisk verksamhet.

Referensramen för den pedagogiska verksamheten bildar strukturen för gruppens verksamhetsplan (gruppvis plan för småbarnsfostran) i Hyvinge. Planeringen, genomförandet och utvärderingen av den pedagogiska verksamheten sker med hjälp av den gruppvisa verksamhetsplanen inom alla verksamhetsformer i småbarnsfostran.

4.2. Pedagogisk dokumentation

Pedagogisk dokumentation är en central arbetsmetod för planering, genomföring, utvärdering och utveckling av småbarnsfostran. Genom pedagogisk dokumentation produceras information om barngruppens verksamhet samt om barnets utveckling, tänkande, inläring och behov. Barnens kunskaper, färdigheter, intressen och behov framgår ur dokumentationen och fungerar som grund för planeringen av verksamheten. Uppgifter och insikter som fås med hjälp av pedagogisk dokumentation utnyttjas för att anpassa arbetssätt, inlärningsmiljöer, verksamhetsmål samt metoder och innehåll så att de motsvarar barnets intresseområden och behov. Pedagogisk dokumentation möjliggör barnens och föräldrarnas delaktighet i verksamhetens utvärdering, planering och utveckling.

Pedagogisk dokumentation är inte endast slutresultatet utan ett sätt att arbeta med barnen. Den vuxna iakttar verksamheten och utvärderar sitt arbete både under och efter verksamheten. Uppfattningen om varje barns behov samt sätt att agera och lära sig förutsätter konsekvent iakttagelse och dokumentation. Barnets plan för småbarnsfostran och gruppens verksamhetsplan (gruppvis plan för småbarnsfostran) utgör en betydande del av den pedagogiska dokumentationen. Exempel på pedagogisk dokumentation är iakttagelse, intervjuer med barnen, barnets egen framställning samt fotografering, anteckning och personalens självvärdering.

Daghemmets digitala kommunikationsredskap används för att presentera verksamheten inom småbarnsfostran för vårdnadshavarna genom fotografier och text som beskriver verksamheten. Barnen beskriver och fotograferar sina egna intresseområden samt gör sig samtidigt förtrogna med informations- och kommunikationsredskapen och deras trygga användning. Materialet får inte kränka privatlivet eller individen.

Teamets långvarigare projekt med barnen jämte planer och utvärderingar antecknas i gruppens verksamhetsplan. Den pedagogiska dokumentationen består av iakttagelser som fostraren gör av barnen och deras lekar och aktiviteter, dokument som gjorts upp eller beskrivits utifrån dessa samt tolkningar som gjorts inom teamet.

4.3. Mångsidiga arbetssätt

I Hyvinge betonas funktionella arbetsmetoder som främjar kreativitet och delaktighet och som är naturliga inläringssätt för barn. Exempel på detta är spontan och ledd lek, utforskande, fysisk aktivitet och att uppleva och uttrycka konst.

Uppdragen och målen för småbarnsfostran samt barnens styrkor och behov styr valet av arbetssätt. Medvetenheten om att barn utvecklas och lär sig i interaktion med människor och näromgivningen hjälper till att upptäcka de pedagogiska möjligheterna. Mångsidiga arbetssätt utgör både ett redskap för inläring och ett objekt för lärande. I användningen av arbetssätten utnyttjar man personalens och barnens kompetens samt prövar och utvecklar nya verksamhetsätt. Fostrarna guidar också barnen i att pröva och använda varierande arbetsmetoder i olika stora grupper och självständigt.

IKT-planen inom småbarnsfostran i Hyvinge uppmuntrar vuxna att lära sig tillsammans med barnen. Målet är att fostrarna har som stöd ett modernt och fungerande redskap som stöder pedagogiken och att informations- och kommunikationsteknologin utgör en naturlig del av barnens och fostrarnas vardag och interaktion.

Alla barn har rätt till ömsesidig interaktion - i alla situationer under hela dagen. En god interaktion förverkligas när

- de vuxnas interaktion är professionell, personlig och sensitiv
- personalen aktivt möjliggör interaktion
- personalen har en positiv attityd: när barnet har det bra eller har roligt förverkligas interaktionen lättare
- personalen använder vid sidan av tal/verbal kommunikation mångsidiga metoder oberoende av barnets ålder, t.ex. gester, miner, teckning, bilder, tecken: dessa stärker den likvärdiga interaktionen
- delaktigheten förverkligas: barnet är en aktiv del av sin interaktionsmiljö och uppfattar sin egen roll i gemenskapen via detta
- man fäster uppmärksamhet vid inlärningsmiljöerna

4.4. Leken som grund för utveckling, inläring och välbefinnande

För barnet är lek ett värde i sig självt; den producerar glädje, tillfredsställelse och gemenskap. Leken möjliggör även barnets aktiva deltagande. Leken får höras och synas. Lokalerna för småbarnsfostern är i aktivt bruk, de uppmuntrar till lek och fysiska aktiviteter och de anpassas tillsammans med barnen utgående från deras idéer och intresseområden. De som ansvarar för städningen tillåter att barnens långvariga lekar och projekt får synas och hållas kvar. Lokalerna och närområdena utvidgas enligt behov till olika världar av lek enligt de teman som barngruppen är intresserad av.

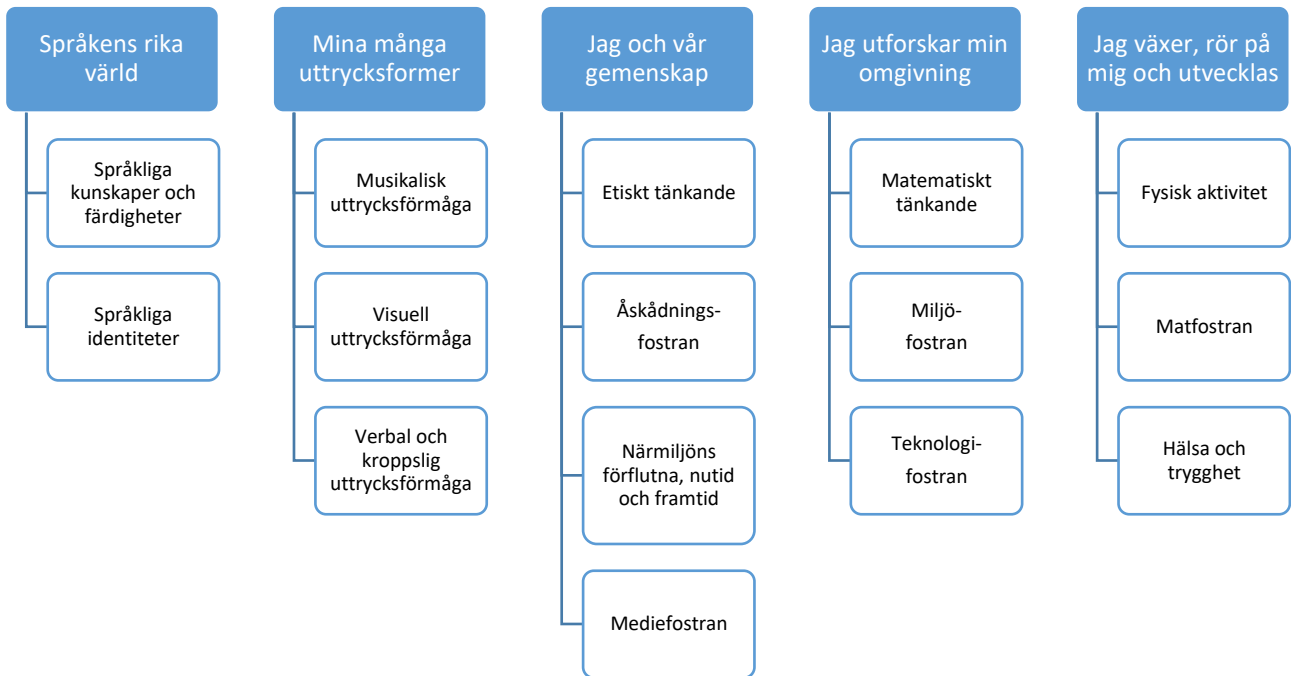
Den vuxnas betydelse för utvecklingen av barnets och gruppens lekfärdigheter är väsentligt. Man bör medvetet ordna utrymme för lek (dagordning, möjligheter). Den vuxnas exempel och påverkan är olika i olika former typer av lekar och varierar vid barnets olika utvecklingsskeden. Den vuxnas roll varierar mellan en observatör via handledare till aktör. För att leken ska utvecklas och bli mångsidigare krävs det en pedagogisk satsning och en professionell handledning av fostraren som ger utrymme för barnets egen utveckling av leken. Att vara insatt i den rådande barnkulturen säkerställer att den vuxna kan delta i leken. Genom att iaktta barnens lek kan en vuxen urskilja barnens ställning i kamratrelationer, bygga upp barnens inbördes relationer och stärka den sociala gemenskapen.

Barnen erbjuds flexibelt lekar i olika grupper och miljöer. De vuxnas verksamhet är könssensitiv; den vuxna iakttar barnets intresseområden och behov individuellt, inte med utgång i barnets kön.

I Hyvinge utgörs barnens sociala gemenskap av erfarenhet av gruppmedlemskap samt av att påverka i grupp, vänskap och delad emotionell kontakt

4.5. Inlärningsområden

Inlärningsområdena illustrerar de centrala behoven och innehållen i den pedagogiska verksamheten inom småbarnsfostran. De styr personalen i planeringen och genomförandet av en mångsidig och förenhetlig pedagogisk verksamhet tillsammans med barnen.

Språkens rika värld

Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stöda utvecklingen av barnens språkliga kunskaper och färdigheter samt deras språkliga identiteter. Även barnens intresse och nyfikenhet för språk, texter och kulturer stärks. Då A1-språket på första klassen i den grundläggande utbildningen tidigareläggs år 2020 bör man också inom småbarnsfostran och förskoleundervisningen fästa allt mer uppmärksamhet vid en språkmedveten verksamhetsmiljö.

När barnens språkliga färdigheter utvecklas ger det barnen nya möjligheter att påverka, delta och vara aktiva aktörer. Erfarenheter av interaktion har en stor betydelse för barnets helhetsutveckling. En språkmedveten fostrare beaktar följande saker i vardagen:

- den vuxnas sinnesstämning reflekteras lätt som barnets interna metod att reglera sin egen verksamhet
- fostraren är medveten om sin egen språkliga modell/talat språk
- dagliga måltids-, påklädnings- mm. situationer fungerar som bra interaktionstillfällen
- alla delområden av språket är viktiga och de bör förverkligas i vardagen
- språkanvändaren har flera roller: språk används för att fråga, svara, kommentera, uttrycka känslor, diskutera, berätta
- en rik och mångsidig språkmiljö ombesörjs och man läser högt för barnet
- man sätter sig in i barnens språk i gruppen
- man svarar mot barnets individuella behov (förebyggande verkan, S2-stöd, rehabiliteringsstöd)

- i gruppen används kommunikationsmetoder som stöder och ersätter talet, vilket är väsentligt för vissa barns framställning, förståelse och delaktighet

Med tanke på barnen är det eftersträvansvärt att interaktion utövas även pga. glädje över samvaron.

Mina många uttrycksformer

Småbarnsfostran har som uppdrag att på ett målinriktat sätt stöda utvecklingen av barnens musikaliska, visuella, verbala och kroppsliga uttrycksförmåga och att låta barnen bekanta sig med kulturarvet och olika konstarter.

Barnen erbjuds mångsidiga musikaliska upplevelser och deras intresse och förhållande till musiken stärks. Barnens förhållande till bildkonst, annan visuell kultur och kulturarvet utvecklas. Barnen erbjuds med hjälp av olika lekar och övningar möjlighet att uppleva, uttrycka sig och kommunicera verbalt och kroppsligt på ett mångsidigt sätt.

Jag och vår gemenskap

Småbarnsfostrans uppdrag är att utveckla barnens förmåga att förstå mångfalden i närmiljön och att öva sig att fungera i den.

Barnens färdigheter i etiskt tänkande stöds. Målet är att främja människornas ömsesidiga respekt och förståelse för olika åskådningar samt utveckla barnens kulturella och åskådningsrelaterade identiteter. Barnens intresse styrs mot historiska ärenden samt uppbyggandet av en bra framtid. Barnen uppfostras till att förstå att människor är olika men likvärdiga. Barnen utvecklar sina färdigheter i käll- och mediekritik. Ett samarbetsavtal har ingåtts mellan Hyvinge församling och stadens bildningsväsende till vilket församlingens verksamhetsutbud för nödvändigt samarbete bifogats.

Jag utforskar min omgivning

I småbarnsfostran ges barnen färdigheter i att observera, gestalta och förstå sin omgivning. Barnen erbjuds glädje över insikt och lärande vid olika skeden av matematiskt tänkande. Man stärker barnens förhållande till naturen, lär dem att bete sig ansvarsfullt i miljön och handleder dem att stegvis tillägna sig en hållbar livsstil. Barnen uppmuntras att lära känna ett utforskande och experimenterande arbetssätt.

Hyvinge har som stad bundit sig vid att förverkliga en hållbar livsstil, alltså är detta en viktig sak också inom småbarnsfostran och återspeglas i enheternas handlingsplaner.

Jag växer, rör på mig och utvecklas

Inom småbarnsfostran läggs en grund för en livsstil som värderar barnets hälsa och välbefinnande samt främjar fysisk aktivitet tillsammans med vårdnadshavarna. Detta delområde stöder särskilt mångsidig kompetens i färdigheter i att ta hand om sig själv och färdigheter i vardagen. Barn inspireras att röra på sig på många olika sätt och känna glädje över att röra på sig. Barnens kroppskännedom och -kontroll samt motoriska grundfärdigheter utvecklas. Barnens färdigheter att sköta om sin hälsa samt sin personliga hygien stöds. I Hyvinge följer man en egen plan för fysiska aktiviteter

inom småbarnsfostran som framhäver fysiska aktiviteter i den dagliga verksamheten som självständig verksamhet.

Man främjar barnens positiva förhållningssätt till mat och ätande samt stöder mångsidiga och hälsosamma matvanor. Menyerna innehåller både traditionella finska rätter och nyare maträtter. Inom matfostran samarbetar man med de ansvariga för måltidsservice. De kostrekommendationer för småbarnsfostran som publicerats 2018 beaktas vid planeringen av måltider och matfostran.

Man fäster uppmärksamhet vid barnens hälsa, bl.a. betydelsen av tillräcklig vila. Tillsammans med barnen lär man sig saker som gäller trygghet i vardagliga situationer.

På alla inlärningsområden utnyttjas bl.a. närmiljön och näridrottsplatser, lokala kulturmål och historiska platser som inlärningsmiljöer. Samarbete genomförs med lokala motions-, kultur-, förenings- och frivilligaktörer.

4.6. Preciseringar gällande språk och kultur

Småbarnsfostran för barn med svenska som modersmål är den samma som för barn med finska som modersmål. I Hyvinge är det möjligt att studera på svenska inom småbarnsfostran, förskoleundervisningen samt på de lägre klasserna inom den grundläggande utbildningen.

Inom småbarnsfostran får barn med ett främmande språk som modersmål och flerspråkiga barn stöd för att utveckla sina språkkunskaper, sina språkliga och kulturella identiteter och sin självkänsla. Betydelsen av alla barnens eget modersmål betonas och stöds. Med hjälp av mångsidiga interaktionssituationer och inlärningsmiljöer erbjuds barnen möjlighet till att använda och lära sig finska som andra språk.

Verksamhetskulturen inom småbarnsfostran utvecklas bl.a. i enlighet med principen om kulturell mångfald och språkmedvetenhet. Med detta avses att betydelsen av olika kulturer och språk förstås och att de uppskattas. Barnens nyfikenhet och intresse för språk väcks och man lär känna de olika språken i barngruppen. Att göra mångspråkigheten påtaglig stöder barnens utveckling i en kulturellt mångsidig värld. Olika tanke- och handlingsmönster diskuteras på ett konstruktivt sätt och man skapar tillsammans även nya tillvägagångssätt. Samtidigt främjas en kulturellt hållbar utveckling.

Småbarnsfostran stöder till sin del barnets integrering i det finländska samhället. Inom småbarnsfostran i Hyvinge verkar en S2-lärare inom småbarnsfostran som arbetar tillsammans med barn, familjer och personalen med frågor som gäller familjer med ett främmande språk som modersmål eller mångspråkiga familjer. Principerna och praxisen som gäller särdragen inom småbarnsfostran för barn med ett främmande språk som modersmål och mångspråkiga barn har i Hyvinge samlats i Moniku-guiden (en guide för undervisning i finska inom småbarnsfostran och förskoleundervisningen).

Omfattande småbarnsfostran på två språk

I Hyvinge genomförs för närvarande både språkbad och annan omfattande tvåspråkig småbarnsfostran. Barnen kan inleda dessa vid 1-2 års ålder.

I språkbad sker verksamheten helt på ett främmande språk. I en omfattande tvåspråkig småbarnsfostran genomförs minst 50 % av verksamheten på ett främmande språk. Verksamheten på olika språk skapar en meningsfull helhet inom småbarnsfostran. De vuxna avbildar språkbruket. För tydlighetens skull bör de vuxna som talar ett främmande språk eller de som talar finska sträva till att använda endast ett av språken aktivt. I planeringen av verksamheten beaktas representanterna för de olika språkgrupperna. Barn som är på olika språknivåer bemöts var och en på det sätt som deras nivå förutsätter.

Syftet med språkbad samt omfattande tvåspråkig småbarnsfostran är en beredskap att övergå till språkenlig förskoleundervisning och grundläggande utbildning. I språkbadsverksamhet samt i omfattande tvåspråkig småbarnsfostran möter barnet mångkulturella teman. Barnets intresse för andra språk och kulturer vaknar och uppskattningen för olikheter växer. Vid sidan om inläring av språk väcker man barnets språkliga nyfikenhet och experimentlust och skapar en grund för livslånga studier i språk. Barnen får färdigheter i att fungera i två- eller flerspråkiga miljöer. Barnets språkinläring stöds i samarbete med hemmet och vårdnadshavarna.

Barnen har tillfälle att lära sig språket i daghemmets vardag. Inläringen av språk sker samtidigt med inläringen av annat innehåll inom småbarnsfostran. Då har barnen möjlighet att använda det språk de lär sig funktionellt och genom lek. Inlärningsmiljöerna har en stor betydelse för inläringen av språk.

Mindre omfattande småbarnsfostran på två språk

Tvåspråkig småbarnsfostran kan anordnas även mindre omfattande, varmed mindre än 25 % av verksamheten ordnas på ett främmande språk. Målet är då att stöda språkinläringen, motivera barnen och möjliggöra ett mångsidigare språkval.

5. Stöd för barnets utveckling och lärande

5.1. Principerna för stöd

Småbarnsfostran är målinriktad och systematisk verksamhet som stöder barnets utveckling och inläring och som utvärderas och utvecklas regelbundet. Pedagogisk verksamhet utgör en helhet som omfattar uppfostran, inläring och omsorg och vars kärna utgörs av en mångsidig interaktion mellan barn och fostrare. En välplanerad verksamhet som grundar sig på pedagogiken och som är tillräckligt utmanande och intresserar barnen skapar glädje över att lyckas och uppmuntrar till att lära sig. Ett av målen inom småbarnsfostran är att identifiera barnets individuella stödbehov och ordna ändamålsenlig stöd. Vid stödjandet av utvecklingen och inläringen som främjar barnens välbefinnande är det viktigt att man verkligen bryr sig om barnen, tror på barnens möjligheter samt stärker deras positiva uppfattning om sig själva. Stödet för utveckling och inläring utgör en del av högklassig verksamhetskultur inom småbarnsfostran.

Den centrala principen i verksamheten inom småbarnsfostran är att stöda och främja barnets uppväxt, utveckling, inläring och välbefinnande med beaktande av barnets delaktighet. Utgångspunkten är det enskilda barnets och barngruppens styrkor samt inlärnings- och utvecklingsbehoven, vilka beskrivs i barnets plan för småbarnsfostran och i gruppens verksamhetsplan (gruppvisa planen för småbarnsfostran). Behovet av stöd för barnets utveckling och inläring bemöts som en del av den dagliga verksamheten inom småbarnsfostran - principen om inkludering. Genom tillräckligt tidigt stöd kan man främja barnets utveckling, inläring och välbefinnande. Samtidigt kan man förebygga problem och förhindra att problemen växer och blir allt mer komplexa.

Att få stöd hör till alla barn; att ge stöd hör till hela personalen

Vårdnadshavarna får information om möjligheterna och de centrala principerna beträffande stöd för barnets utveckling och inläring samt om hanteringen av barnens ärenden, sekretess, informations-tillgång och överlåtelse av information. Vårdnadshavarnas delaktighet i stödjandet av sitt barns utveckling, inläring och välbefinnande är väsentligt. Man diskuterar direkt med vårdnadshavaren om barnet har utmaningar med utvecklingen eller inläringen eller om det uppstår oro över barnets välbefinnande. Som utgångspunkt utvärderas, planeras och ordnas stödet för barnets uppväxt och inläring i samförstånd med vårdnadshavarna och barnet. Inom småbarnsfostran får barnet det stöd för utveckling och inläring som det behöver i enlighet med sitt intresse, även om vårdnadshavarna inte skulle förbinda sig vid samarbetet.

Inom småbarnsfostran i Hyvinge används begreppet trestegsstöd för utveckling och inläring.

Begreppen allmänt, intensifierat och särskilt stöd används som en kontinuitet till förskoleundervisningen. Stödet bygger på en trestegsmodell med barnet och familjen i en gemensam process. Barnets stödbehov kan vara kortvarigt, tillfälligt, regelbundet, på heltid eller fortlöpande och stödet kan innehålla enstaka eller flera stödformer. Barnets stödbehov utvärderas, stödet planeras och ordnas

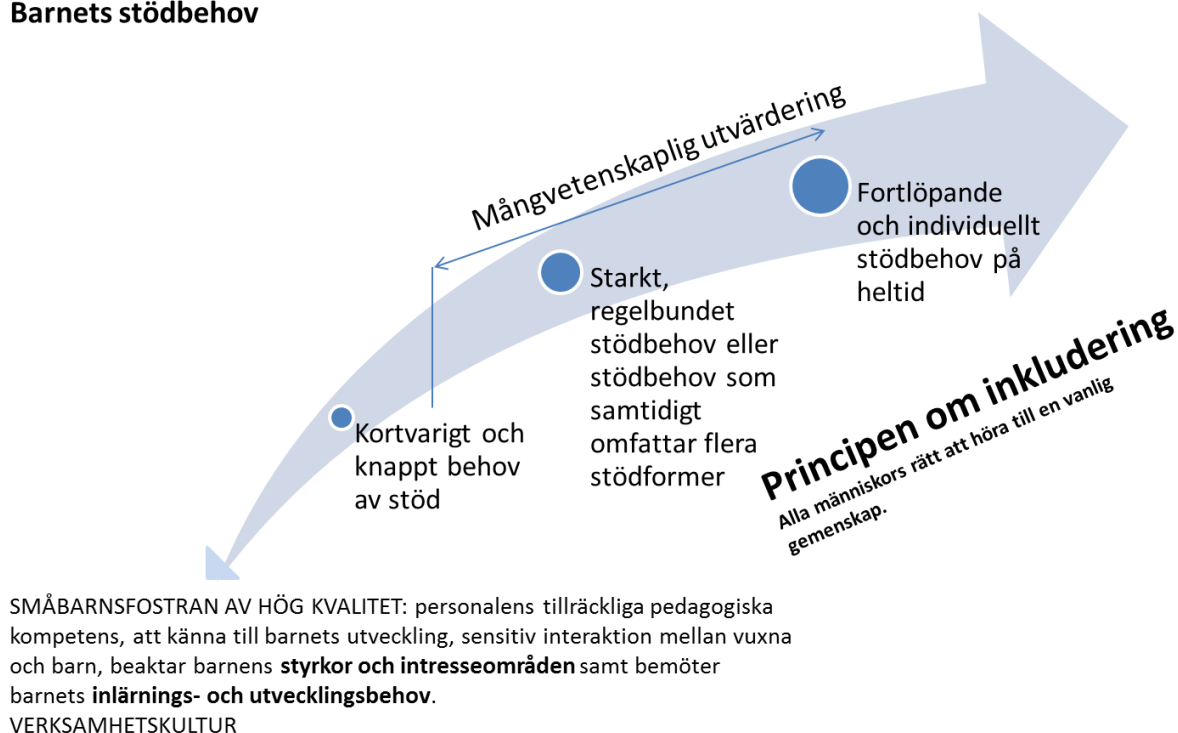
vid behov i mångvetenskapligt samarbete (t.ex. en konsulterande speciallärare inom småbarnsfost-
ran, talterapeut, psykolog, ergoterapeut, hälsovårdare, annan specialist som sköter barnet).

5.2. Förverkligande av stöd som en del av högklassig pedagogisk verksam- het

Trestegsstöd

Grunden för det individuella och gemensamma stödet finns i vardagens pedagogiska verksamhet, interaktion samt anpassningen av inlärningsmiljöer och arbetssätt. Målen ställs för den pedagogiska verksamheten och utvärderingen riktas särskilt till verksamhetens anordnande och pedagogikens förverkligande. Stödet för utveckling och inläring byggs upp av gemensamma och inlärningsmiljörelaterade lösningar samt av bemötande av barnens individuella behov. Barnets individuella behov samt behoven och stödformerna för stödet för utveckling och inläring ändras med stödåtgärderna samt när barnet övat och lärt sig. I samarbetet deltar förutom familjen och småbarnsfostrarna även sakkunniga från tjänsterna för småbarnsfost-
ran. Vid behov övergår man till ett mera omfattande mångvetenskapligt samarbete.

Barnets stödbehov

Figur 1. Stöd som en del av högklassig pedagogisk verksamhet. Barnets individuella behov och stödbehov ändras när barnet övat och lärt sig samt genom stödåtgärder. Stödet som beaktar barnets styrkor minskar eller ökar i enlighet med barnets situation.

Trestegsstödet för utveckling och inläring byggs upp i en gemensam process med barnet och familjen. Ökningen i stödets individualitet, intensitet och specificitet utgör grunden till att övergå från en stödnivå till en annan. Allmänt, intensifierat eller särskilt stöd som beaktar barnets styrkor:

5.2.1. Allmänt stöd inom småbarnsfostran

(tillfälligt, kortvarigt eller ett stödbehov som innehåller enstaka stödåtgärder)

I småbarnsfostran växer och utvecklas varje barn i enlighet med sina egna förutsättningar. Fostrarernas kunskap om hur den allmänna utvecklingen framskrider samt om inläringen styr planeringen och genomförandet av en pedagogisk verksamhet som motsvarar barnets ålder och utveckling. Barn har olika behov vid olika utvecklingsskeden som fostraren ska bemöta på ett lämpligt sätt. Uppfattningen av respektive barns behov samt av det individuella sättet att handla och lära sig förutsätter en regelbunden och konsekvent observation och dokumentation av fostrarna samt ett intensivt samarbete med barnens vårdnadshavare. Barnets eventuella behov för utvecklings- och inlärningsstöd bemöts som en del av den dagliga verksamheten genom gemensamma och inlärningsmiljörelaterade lösningar. Fostrarna planerar och bygger upp möjligheter till inläring och övning i verksamheten och inlärningsmiljön så att barngruppens vardag stöder bemötandet av individuella behov och stödbehov.

Den första metoden som svarar på barnets stödbehov är det allmänna stödet. Planeringen och förverkligandet av stödåtgärder inleds omedelbart när behovet till stöd upptäckts. Barnets styrkor inom utveckling och inläring och individuella behov eller stödbehov definieras i planen för småbarnsfostran för barnet. Stödet förutsätter inga undersökningar eller administrativa beslut. Grunden för det allmänna stödet är en pedagogik av hög kvalitet, en tillräcklig pedagogisk kompetens hos personalen, att känna till barnets uppväxt och en sensitiv interaktion mellan vuxna och barn.

De viktigaste verksamhetsmetoderna för det allmänna stödet inom småbarnsfostran i Hyvinge har samlats till ett redskap för planering och utvärdering. Med hjälp av redskapet kan man utvärdera fostrarernas pedagogiska arrangemang och verksamhetsmetoder samt förverkligandet av det nuvarande stödet för ett enstaka barn. Redskapet fungerar också som en kvalitetsplan för småbarnsfostran. Dess innehåll har fördelats enligt Karvis kvalitetsprocess enligt följande: inlärningsmiljöer och pedagogisk verksamhet, interaktionen mellan personalen och barnet, kamratinteraktion och gruppens stämning, pedagogisk planering, dokumentation, utvärdering och utveckling, personalens inbördes interaktion och mångvetenskapliga samarbete samt samarbetet mellan personalen och vårdnadshavarna.

Att möjliggöra inläring av finska som andra språk utgör en del av bemötande av barnets individuella behov; delvis kan det även vara fråga om bemötande av barnets stödbehov. I samarbete med S2-läraren inom småbarnsfostran utvärderas utvecklingen av barnets färdigheter i finska och den pedagogiska verksamheten som en del av barngruppens vardag planeras.

Från den kollektiva talterapeutens perspektiv bör en obehindrad interaktion och kommunikation i gruppen stödjas. En god och högklassig interaktion är en förutsättning för barnets helhetsutveckling och -inläring. Behovet för stöd för ett enstaka barn kan sammankopplas med vardagen genom gemensamma lösningar.

Målet med den samhälleliga verksamheten är en så stark expertis som möjligt som stöd för barnets och barngruppens utveckling. Omfattande yrkeskompetens och expertis möjliggör ett förebyggande och tidigt stöd. Den samhälleliga verksamheten stöder starkt också barnets individuella rehabilitering och sammanknytning med vardagen. Den samhälleliga verksamheten förutsätter engagemang i överenskomna verksamhetsmetoder och mål

Samarbete med den konsulterande specialläraren inom småbarnsfostran är möjligt redan vid det allmänna stödskedet och ofta även önskvärt med tanke på främjande av barnets utveckling, inläring och välbefinnande samt för att förhindra att problemen växer och blir mera komplexa. En psykolog inom småbarnsfostran deltar vid behov i utvärderingen av barnets stödbehov.

5.2.2. Intensifierat stöd inom småbarnsfostran

(regelbundet och kraftigt stödbehov som omfattar flera stödformer)

Det intensifierade stödet är långsiktigare och stödet genomförs mera planmässigt och målmedvetet än tidigare. Barnet kan även behöva intensifierat stöd kortvarigt t.ex. under en sjukdom eller under rehabilitering p.g.a. en sjukdom. Särskilt vid utvärderingen av ett mera regelbundet stödbehov för barnet kallas den konsulterande specialläraren inom småbarnsfostran till gruppen och det gemensamma samtalet med vårdnadshavarna. Det stöd barnet behöver, stödåtgärderna samt deras förverkligande och verkningar antecknas i barnets plan för småbarnsfostran; intensifierat stöd för utveckling och inläring. Stödåtgärdernas verkningar följs upp regelbundet i vardagen. Att lägga till strukturella stödåtgärder (specialbiträde inom småbarnsfostran, gruppbiträde, stödkoefficient) till stödet är även möjligt när behovet av intensifierat stöd utvärderats mångvetenskapligt. Utvärderingen och planeringen som utgår från den bör grunda sig på en tillräcklig mångvetenskaplig expertis särskilt när barnet behöver kraftig, intensiv och flera individuella stödformer samt vid utvärdering av om det finns ett behov av intensifierat stöd.

5.2.3. Särskilt stöd inom småbarnsfostran

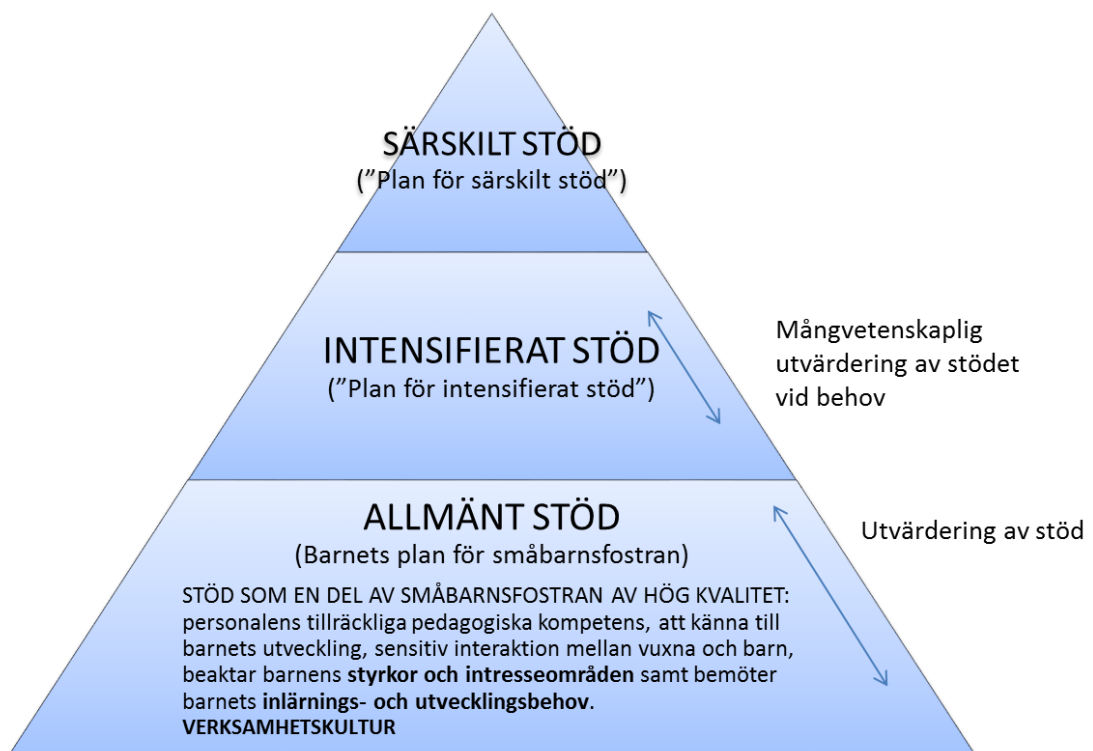
(på heltid, fortlöpande och individuellt behov av stöd)

Särskilt stöd ges i huvudsak när behovet av stöd beror på en skada, sjukdom, försenad utveckling eller en störning i känslolivet. Barnet har bedömts ha omfattande problem med utvecklingen eller ett mycket stort stödbehov inom något område så att han eller hon behöver mycket hjälp för att komma till rätta i gruppen, en differentierad verksamhet och tid för att träna grundläggande färdigheter. Som stödåtgärder används särskilt pedagogiska, specialpedagogiska och strukturella stödåtgärder. Vanligtvis har parter som undersökt och rehabiliterat barnet deltagit i frågor som gäller barnet. Överenskomna saker antecknas i barnets plan för småbarnsfostran; särskilt stöd för utveckling och inläring.

Särskilt stöd förutsätter en förstärkning i personalens specialpedagogiska kunskaper och expertis inom mångvetenskapligt samarbete samt samarbete (samarbete med konsulterande specialläraren inom småbarnsfostran). Den konsulterande specialläraren inom småbarnsfostran och/eller specialläraren inom småbarnsfostran sköter om att det vid genomförandet av det särskilda stödet finns

specialpedagogisk kompetens tillgänglig genom att planenligt delta i planeringen, genomförandet och utvärderingen av barnets särskilda stöd. Stödet förutsätter mångvetenskapligt samarbete, utvärdering och planering även med t.ex. social-, hälso- och sjukvårdens experter. Inom småbarnsfostran i Hyvinge är barn som behöver särskilt stöd placerade i närdaghemmets barngrupp, varmed stödresurserna för uppväxt och inläring består av stödkoefficienten eller ett specialbiträde inom småbarnsfostran i tillägg till pedagogiska och specialpedagogiska arrangemang. Barnet kan även placeras i en integrerad specialgrupp. Barn som omfattas av en förlängd läroplikt får vanligtvis undervisning i integrerade specialgrupper.

Trestegsstöd för utveckling och inläring inom småbarnsfostran

Figur 2. Arrangemangen för genomförande av stödet sammankopplas till barnets vardag. I samarbetet deltar förutom familjen och småbarnsfostrarna även sakkunniga från tjänsterna för småbarnsfostran. Vid behov övergår man till ett mera omfattande mångvetenskapligt samarbete.

5.3. Arrangemang för genomförande av stöd

Det stöd som barnet behöver anordnas som en del av den dagliga verksamheten inom småbarnsfostran på barnets egna daghems- eller familjedagvårdsgrupp. Det stöd som barnet behöver och de ansvar, stödåtgärder och den arbetsfördelning i anslutning till detta samt deras metod för genomförande och utvärdering antecknas i barnets plan för småbarnsfostran. Det stöd som barnet behöver kan anordnas även i en integrerad specialgrupp med en speciallärare inom småbarnsfostran. Inom övrig småbarnsfostran (öppen småbarnsfostran, klubbar) kan man konsultera den konsulterande specialläraren inom småbarnsfostran för att anordna barnets stöd. Vid behov kan man komma

överens med vårdnadshavarna att barnet överflyttas till ett daghem för regelbunden småbarnsfostran för att få det stöd det behöver.

Pedagogiska arrangemang

Pedagogiska arrangemang är t.ex. pedagogisk praxis, verksamhetens differentiering, barnspecifik handledning samt anpassning av inlärningsmiljön, en tydlig struktur av verksamheten och rytmiserande av funktionerna, mångsidiga arbetssätt i grupper av olika storlek, användning av tecken, användning av bilder som stöd för kommunikation och verksamhetsstyrning, användning av hjälpmedel, konsulterande stöd från den konsulterande specialläraren inom småbarnsfostran, samarbete med kollektiva talterapeuten och S2-läraren, en ökning av mångvetenskapligt samarbete.

Strukturella arrangemang

Strukturella arrangemang är bl.a. en minskning i antalet barn i gruppen (stödkoefficient), lösningar som gäller personalens dimensionering eller struktur, specialbiträden inom småbarnsfostran och gruppbiträden, integrerade specialgrupper.

Personalens konsultation av den konsulterande specialläraren inom småbarnsfostran i anslutning till trestegsstödet för utveckling och inläring omfattar säkerställande av pedagogiska lösningar, stödåtgärder och specialpedagogisk kompetens. När pedagogiska och övriga arrangemang som stöder välbefinnande inte är tillräckliga kan man använda strukturella arrangemang för att genomföra stöd för barnet. Processbeskrivningar har uppgjorts för olika metoder för att genomföra stödet och de utvärderas allmänt och klientspecifikt genom att ställa dem i relation till helheten. Stödresurserna inom småbarnsfostran riktas till barn som mest behöver stöd för utveckling och inläring.

I samförstånd med vårdnadshavarna överenskomms stödformer och uppgörs en plan för stödarrangemang (t. ex. placering i en grupp med en speciallärare inom småbarnsfostran, stödkoefficient, specialbiträde inom småbarnsfostran, intensifierat stöd, särskilt stöd). Koordinatorn inom småbarnsfostran beslutar om strukturella lösningar för utvecklings- och inlärningsstödet på förslag av den konsulterande specialläraren inom småbarnsfostran och utgående från förberedelser. Ett administrativt beslut görs inte över intensifierat eller särskilt stöd inom småbarnsfostran utan ärendet antecknas i planen för småbarnsfostran och det elektroniska klientsystemet. Placeringen av specialbiträden inom småbarnsfostran fastställs enligt behoven hos individuella barn och behoven hos barngruppen.

Om användningen av en egen biträdesresurs (gruppbiträde) på daghemmet beslutar daghemsförståndaren i samarbete med den konsulterande specialläraren inom småbarnsfostran. Gruppbiträdenas uppgifter definieras i början av höstperioden och alltid vid behov. Målet är att biträda och stöda barnet/barnen i dagliga situationer i anslutning till utveckling och inläring i enlighet med läraren inom småbarnsfostran och övriga yrkesutbildade personers anvisningar så att barnets självständighet och initiativtagande ökar med utvecklingen och uppväxten. Daghemsförståndaren stöder utvecklingen av den pedagogiska kvaliteten i småbarnsfostransgruppen och genomförandet av planen för småbarnsfostran samt utvecklingen av verksamhetskulturen.

Att möjliggöra inläring av finska som andra språk utgör en del av bemötande av barnets individuella behov eller allmänt stöd. S2-stödkoefficienten som används enligt prövning kan användas tidsbestämt (3-6 månader) med beaktande av helhetssituationen för ett mångkulturellt barn. Under stödperioden utarbetas en plan för småbarnsfostran som omfattar en S2-plan för barnet. Förberedelser

för S2-stödkoefficienten görs av S2-läraren inom småbarnsfostran genom att konsultera samarbetsparter.

Övriga arrangemang som stöder välbefinnande

Övriga arrangemang som stöder välbefinnande är stöd inom småbarnsfostran som gäller vården av barnets sjukdom samt handledning och konsultation av social-, hälso- och sjukvårdens sakkunniga. Överenskomna samarbetsstrukturer och arbetsfördelningen med social- och hälsovården, särskilt med familjetjänster, följs upp. Man för diskussioner med vårdnadshavarna om oron över barnets välbefinnande. Barnet kan stödjas i åtgärder som ordinerats av hälso- och sjukvården. Planen för barnets läkemedelsbehandling utarbetas inom hälso- och sjukvården i samband med kroniska sjukdomar, även om ingen egentlig medicinering är i bruk eller om den sköts hemma (t.ex. saker som bör uppmärksammas, uppföljning, begränsningar, första hjälpen).

Tolkningstjänster, med vilka man avser t.ex. teckenspråk, anordnas för att stöda barnets interaktion i enlighet med dess individuella behov. Barnet kan på grund av hörselskador av olika grad eller språkliga specialsvårigheter behöva kommunikationsmetoder som stöder och ersätter tal. Användningen av tjänster och hjälpmedel beskrivs i barnets plan för småbarnsfostran. Den konsulterande specialläraren inom småbarnsfostran och övrig specialpersonal handleder användningen av hjälpmedel. Vid användning av hjälpmedel för obehindrad kommunikation kan man även konsultera en kollektiv talterapeut.

Olika hjälpmedel används för att se, höra, kommunicera, röra på sig eller för andra fysiska behov eller specialbehov inom inlärning. Sådana är bl.a. olika datatekniska program, ljudböcker, redskap för att illustrera matematik eller hjälpmedel som stöder koncentrationen. Anskaffningen eller utlåningen av hjälpmedel för användning av barnet inom småbarnsfostran avtalas med den behandlande/rehabiliterande parten. Centren för lärande och kompetens samt olika handikappgruppers föreningar och förbund erbjuder sakkunnigtjänster, utbildning och personlig handledning för personalen inom småbarnsfostran i frågor som gäller barnet inom sitt eget expertområde.

5.4. Barnets plan för småbarnsfostran och samarbete under stödet

Målet för personalen inom småbarnsfostran är att fungera i samförstånd med barnet och vårdnadshavaren så att varje barn får undervisning, handledning och stöd enligt sin egen utvecklingsnivå och sina behov. Vårdnadshavarna ges en möjlighet till att delta och påverka planeringen, genomförandet och utvärderingen av småbarnsfostran för sitt barn. Vårdnadshavaren informeras alltid om stödformer och deras verkningar för stödet av barnets uppväxt och inlärning. Vårdnadshavarnas initiativ, synpunkter och åsikter är väsentliga för att bygga upp samarbetet och förtroendet i frågor som gäller barnet. Förutom barngruppens fostrare kan även övriga aktörer inom småbarnsfostran samarbeta med barnet och vårdnadshavarna, t.ex. finska som andra språk-läraren, den kollektiva talterapeuten, psykologen och den konsulterande specialläraren inom småbarnsfostran. Tydliga strukturer för samarbetet görs upp med vårdnadshavarna.

Utvärderingen av stödbehoven och genomförandet av stödåtgärder hör till alla fostrings- och undervisningssituationer och det ges av alla vuxna i barngruppen enligt utbildning, arbetsbeskrivning och ansvar. Fostrarna observerar och utvärderar förverkligandet av stödet i vardagssituationer.

Fostrarna fäster uppmärksamhet vid sin interaktion och sätt att handla med barnet. De utvärderar och planerar den pedagogiska verksamheten också i gruppens handlingsplan, där man beaktar barngruppens styrkor och behov samt målen inom barnens planer för småbarnsfostran. Individuella och samhälleliga lösningar, olika arbetssätt och pedagogiska metoder i anslutning till barnets inlärningsmiljö planeras enligt barnets utvecklingsbehov. En genomsnittligt snabbare eller långsammare utveckling av barnets färdigheter uppmärksammas. Flexibel vardagspraxis såsom smågruppsverksamhet samt kommunikationsmetoder som stöder och ersätter talet används aktivt. När verksamheten planeras beaktas inlärningssynen och mångsidiga arbetssätt, t.ex. lek, barnets verksamhet och fysiska aktiviteter samt inlärning genom problemlösning och utforskning av miljön med hjälp av olika sinnen.

Det är viktigt att fostraren bygger upp ett förtroligt förhållande till barnet, iakttar och läsa barnets uttryckande och kroppsliga budskap i vardagssituationer. En interaktiv närvaro, verksamhet och kommunikation avslöjar barnets styrkor och intresseområden samt behoven för stöd. Barnet berättar om sig själv och sina önskemål enligt sin egen ålders- och utvecklingsnivå. Utifrån iakttagelserna och barnets tankar kan man börja planera den pedagogiska verksamheten samt ett stöd för utveckling och inlärning som beaktar barnets styrkor. När stödformerna övervägs och barnets plan för småbarnsfostran utarbetas är det väsentligt att inse vikten av att möjliggöra barnets delaktighet och uppmärksammande i kamratgruppen. Barnets plan för småbarnsfostran är ett dokument och ett redskap för personalen inom småbarnsfostran. Planen utgör grunden för barnets småbarnsfostran och det nödvändiga stödet för utveckling och inlärning och den utvärderas.

I barnets plan för småbarnsfostran antecknas mål och åtgärder för att förverkliga barnets småbarnsfostran på ett sätt som stöder barnets utveckling, inlärning och välbefinnande. När barnets plan för småbarnsfostran utarbetas beskrivs barnets färdigheter, styrkor, intresseområden samt de individuella inlärnings- och utvecklingsbehoven. Mål ställs upp för den pedagogiska verksamheten. Under stödet för utveckling och inlärning antecknas i barnets plan för småbarnsfostran även behovet av stöd för utveckling och inlärning, eventuella specialbehov, pedagogiska och strukturella stödåtgärder samt det samarbete och tjänster som stödet förutsätter. I barnets plan för småbarnsfostran antecknas även stödets uppföljning och utvärdering, stödets förverkligande och dess verkan samt ändringar i stödbehovet och upphörande av stöd. Utvärderingen riktas särskilt till verksamhetens arrangemang och förverkligandet av pedagogiken.

Behovet av intensifierat stöd eller särskilt stöd inom småbarnsfostran ska fastställas och antecknas i barnets plan för småbarnsfostran. Ett administrativt beslut fattas om eventuella strukturella stödåtgärder utgående från förberedelserna som utförts av den konsulterande specialläraren inom småbarnsfostran. Stödarrangemangen diskuteras och avtalas med vårdnadshavarna.

Om utarbetandet av barnets plan för småbarnsfostran ansvarar gruppens lärare/speciellärare i samarbete med övrig personal och barnets vårdnadshavare. Representanter för personalen inom småbarnsfostran/läraren/specielläraren och vårdnadshavarna deltar i utarbetandet och utvärderingen av barnets plan för småbarnsfostran. Barnet kan vara närvarande på tillämpliga sätt. Den konsulterande specielläraren inom småbarnsfostran är närvarande, särskilt när barnets behov av intensifierat stöd eller särskilt stöd utvärderas och stödet planeras. Vid behov samarbetar man med tjänsterna för småbarnsfostran samt med sakkunniga från social- och hälsovården genom överenskommen samarbetspraxis. Utvärderingen av det särskilda stödet, stödets planering samt stödets förverkligande och utvärderingen av verkningar omfattar alltid mångvetenskapligt samarbete i någon form

(t.ex. ett utlåtande eller en sakkunnig som är närvarande vid planerings- eller utvärderingssituationen). Specialbarnträdgårdsläraren för integrerade specialgrupper sköter barnens planer för småbarnsfostran enligt överenskomna tillvägagångssätt i samarbete mellan specialläraren inom småbarnsfostran-konsulterande specialläraren inom småbarnsfostran.

Läraren/specialläraren inom småbarnsfostran uppdaterar barnets plan för småbarnsfostran så snart som möjligt när barnet övergått till att omfattas av stöd för utveckling och inläring, vid behov genom att konsultera den konsulterande specialläraren inom småbarnsfostran. Den konsulterande specialläraren inom småbarnsfostran stöder som avtalat personalens specialpedagogiska kompetens samt konsulterar i planeringen, genomförandet och utvärderingen av verksamheten i smågrupper och individuell handledning. Förverkligandet av stödåtgärderna och deras verkningar på barnets utveckling och inläring följs upp; barnet iaktas och man utvärderar hur stödet hjälper barnet i den vardagliga pedagogiska verksamheten, i interaktionen och inläringen. Fostrarna ger respons till barnet och vårdnadshavarna samt lyssnar till och beaktar deras uppfattning. Personalen inom småbarnsfostran utvärderar och utvecklar sin egen verksamhet för att stöda barnets uppväxt och inläring.

Förverkligandet av stödet utvärderas och barnets plan för småbarnsfostran kontrolleras tillsammans med vårdnadshavarna minst en gång per år och alltid vid behov. Läraren/specialläraren inom småbarnsfostran, konsulterande specialläraren inom småbarnsfostran och daghemsföreståndaren ansvarar för utvärderingen, vid behov i mångvetenskapligt samarbete. Daghemsföreståndaren ansvarar för den arbetsfördelning och de resurser i vardagsverksamheten som genomförandet av planen förutsätter.

Behovet av stöd för utveckling och inläring utvärderas regelbundet samt när barnets behov av stöd ändras, varmed den konsulterande specialläraren inom småbarnsfostran konsulteras. Tillsammans med vårdnadshavarna diskuteras, utvärderas och planeras fortsatta åtgärder (t.ex. hänvisning till tjänster och undersökningar). Inledandet och anordnandet av intensifierat/särskilt stöd för utveckling och inläring och återgången till det allmänna/intensifierade stödet grundar sig på en utvärdering och ett behövligt mångvetenskapligt samarbete.

Behoven för stöd inom utveckling och inläring samt stödåtgärder antecknas i barnets plan för småbarnsfostran i huvudsak genom att konsultera den konsulterande specialläraren inom småbarnsfostran. Den konsulterande specialläraren inom småbarnsfostran, kollektiva talterapeuten, S2-läraren och en psykolog inom småbarnsfostran konsulterar och samarbetar mångvetenskapligt med personalen inom småbarnsfostran för att ordna, förverkliga och utvärdera stödet för barnets uppväxt och inläring. Utvärderingen av stödet är mångvetenskapligt när förutom föräldrarna även läraren/specialläraren inom småbarnsfostran, konsulterande specialläraren inom småbarnsfostran samt psykologen och talterapeuten som deltar i frågor som gäller barnet eller barnets rehabilitering, eller andra sakkunniga som undersöker och rehabiliterar barnet, deltar i utvärderingen från fall till fall.

Utgångspunkten är att mångvetenskapligt samarbete utförs tillsammans med vårdnadshavarna med deras samtycke. I samarbetet med en extern part följs principerna för mångvetenskapligt samarbete för Hyvinge stad; vid samarbete i frågor som gäller barnet ber man alltid om ett skriftligt tillstånd, om vårdnadshavaren inte är närvarande. Med social- och hälsovården, särskilt familjetjänsterna, följer man överenskomna samarbetsstrukturer och arbetsfördelning (t.ex. rådgivningen, tal- och ergoterapi, familjerådgivningen, Nopsa, barnskyddet). I samband med utarbetandet av barnets plan för småbarnsfostran kan ett mångvetenskapligt samarbete förverkligas även genom skriftliga utlåtanden

om barnet. Vårdnadshavarna skickar utlåtanden från specialister som undersöker eller rehabiliterar barnet eller så begärs de direkt till den konsulterande specialläraren inom småbarnsfostran och/eller till småbarnsfostran med vårdnadshavarnas samtycke. Utlåtandena och de pedagogiska handlingarna arkiveras i enlighet med planen för datahantering inom småbarnsfostran.

5.5. Verksamheten vid övergångsskeden under småbarnsfostran och vid övergången till förskoleundervisningen

När barnet övergår från ett ställe för småbarnsfostran till ett annat eller från småbarnsfostran till förskoleundervisning, bekantar sig vårdnadshavaren och barnet med barnets nya grupp. När barnet behöver stöd för sin utveckling och inläring deltar förutom vårdnadshavarna även behövliga parter i samtalet, t.ex. S2-läraren eller konsulterande specialläraren inom småbarnsfostran. De uppgifter som fås i övergångssamtalen om barnets stödbehov sätter direkt igång planeringen av den kommande gruppen eller förberedelserna för den kommande gruppen.

Under våren som föregår förskoleundervisningen utvärderas barnets stödbehov mångvetenskapligt och man förbereder nödvändiga pedagogiska dokument och stödresursbeslut, ifall barnet omfattas av tjänsterna för småbarnsfostran innan förskoleundervisningen. Då utnyttjar man planer som tidigare uppgjorts som stöd för barnets utveckling och inläring samt erfarenheter om barnets individuella behov som fås av personalen som känner barnet. Vid övergångsskedet från småbarnsfostran till förskoleundervisning överförs nödvändig information om barnets stödbehov i den framtida förskolegruppen i ett övergångsmöte där vårdnadshavarna deltar och genom att konsultera den konsulterande specialläraren inom småbarnsfostran. Gruppens lärare/speciallärare inom småbarnsfostran och den konsulterande specialläraren inom småbarnsfostran förbereder övergången till förskoleundervisningen.

När barnet övergår från småbarnsfostran till förskoleundervisning säkerställs ett mångvetenskapligt samarbete vid övergångsskedet samt vårdnadshavarnas och barnets delaktighet. Den konsulterande specialläraren inom småbarnsfostran konsulterar och leder processen vid övergångsskedet. Lärostigen planeras utifrån barnets stödbehov tillsammans med vårdnadshavarna.

Personalen inom småbarnsfostran bör vid behov dirigera vårdnadshavaren till att i tid ansöka om förlängd skolplikt för sitt barn. För att barnet ska omfattas av den förlängda skolplikten tillräckligt tidigt förutsätter detta alltid ett mångvetenskapligt samarbete. Vanligtvis har barnets behov av särskilt stöd beaktats redan när barnet omfattas av de småbarnspedagogiska tjänsterna och barnet har fått ett beslut om särskilt stöd på våren innan förskoleundervisningen börjar. Barnets vårdnadshavare ska ges information om de olika alternativen inom den förlängda skolplikten. Beslut om en förlängd skolplikt ska fattas i regel innan skolplikten börjar, senast vid 5 års ålder. Då kan rätten till en avgiftsfri förskoleundervisning som föregår skolplikten förverkligas med början på hösten av det år då barnet fyller 5 år, dvs. ett år innan skolplikten börjar.

6. Småbarnsfostran som grundar sig på en alternativ pedagogik eller en särskild världsåskådning

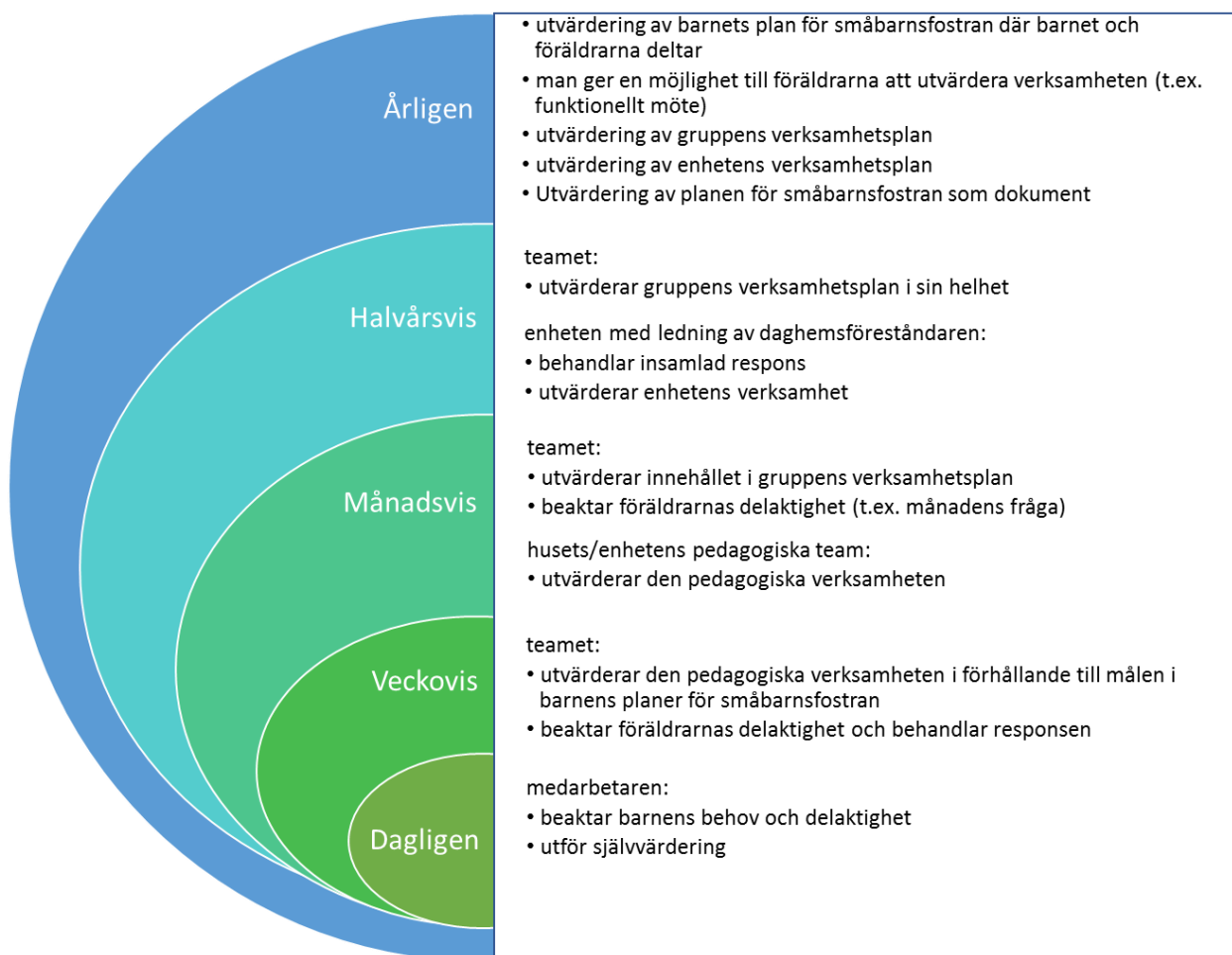
I all småbarnsfostran följs de allmänna mål och riktlinjer som fastställts för småbarnsfostran i lagen, i överenskommelser och i dessa grunder. Dessa mål och riktlinjer gäller även småbarnsfostran som grundar sig på en alternativ pedagogik eller en särskild åskådning. När vårdnadshavaren väljer småbarnsfostran som grundar sig på en alternativ pedagogik eller en särskild åskådning, bör man sörja för att vårdnadshavaren får tillräckligt med information om verksamhetens särskilda mål och värden.

7. Utvärdering och utveckling av verksamheten inom småbarnsfostran

Utvärdering och utveckling av den pedagogiska verksamheten

Med hjälp av utvärderingen främjas kvaliteten på småbarnsfostran, verksamhetens styrkor identifieras, utvecklingsbehov lyfts fram och verksamheten utvecklas. Utvärderingen av verksamheten inom småbarnsfostran ska vara på eget initiativ, målmedvetet och regelbundet. Inlärningsperspektivet framhävs i utvärderingen.

Utvärderingen av småbarnsfostran är fortlöpande och den förverkligas på många olika nivåer. Respons samlas in från barn och vårdnadshavare med hjälp av vilken verksamheten planeras och utvecklas; för att säkerställa att respons samlas in regelbundet har en modell för kvalitetsbedömning utarbetats. Personalen utvärderar sin egen verksamhet i förhållande till barnens planer för småbarnsfostran samt de styrande dokumenten. Därutöver utvärderas verksamheten av arrangören av verksamheten. Utvärderingar i anslutning till olika frågor sker vid olika tidpunkter och på olika nivåer till sin djuplek. I figuren nedan beskrivs utvärderingens huvudsakliga nivåer och cykler på dags-, vecko-, månads-, sex månaders och årsnivå.

Utvärderingen av småbarnsfostran förverkligas på:

<p>NATIONELLA NIVÅN</p> <p>Nationell utvärdering och uppföljning, bl.a. Utbildningsstyrelsen, Nationella centret för utbildningsutvärdering (Karvi)</p>
<p>ANORDNARNIVÅN</p> <p>Utvärdering av anordnande av småbarnsfostran, dess verksamhet och kvalitet</p>
<p>ENHETS- OCH GRUPPNIVÅN</p> <p>Utvärdering av den pedagogiska verksamheten</p>
<p>INDIVIDUELLA NIVÅN</p> <p>Utvärdering av förverkligande av barnets plan för småbarnsfostran</p>

8. Utvärdering och introduktion av Hyvinge stads Plan för småbarnsfostran

Planen för småbarnsfostran 2017 var i bruk i två år. Enligt Utbildningsstyrelsen kommer lagen för småbarnspedagogik att kompletteras så småningom, alltså kommer styrdokumentet och därmed även planen för småbarnsfostran i Hyvinge att uppdateras under de närmaste åren. Vi väntar fortfarande bl.a. på definitionen av trestegsstödet i lagen om småbarnspedagogik.

Förverkligandet av planen för småbarnsfostran i Hyvinge inom olika verksamhetsformer handleds och utvärderas på anordnarens nivå med hjälp av pedagogiskt ledarskap och årsklockan för styrningen.

Personalens introduktion i planen för småbarnsfostran sker då den pedagogiska ledningen förverkligas, genom utbildning samt med hjälp av planen för småbarnsfostran i Hyvinge. Genom strukturen på pedagogisk ledning och styrning säkerställs personalens och daghemsföreståndarnas stöd för att förverkliga en högklassig småbarnsfostran.

I Hyvinge i maj 2019

Bilaga

Mot expertis inom småbarnsfostran

En sakkunnig bemöter barnet

- Bryr sig uppriktigt om barnen och arbetar för dem
- Förhåller sig empatiskt till barnen och deras känslor och behov
- Är sensitiv, talar vördnadsfullt till barnet med en varm ton
- Är fysiskt nära och psykiskt tillgänglig, förbinder sig djupt i en interaktion med barnen
- Lyssnar till barnen med uppskattning och strävar till att nå fram till barnets tolkning av situationen
- Är intresserad och kan upptäcka barnets budskap, tankar, känslor, upplevelser och mål
- Säkerställer tillräckligt med utrymme för barnen så att de kan vara sig själva och bli accepterade precis som de är
- Uppmuntrar och ger ofta positiv respons till barnen samt uppmärksammar barnets styrkor
- Identifierar barnens individuella behov och stöder barnen tillräckligt på det sätt som situationen förutsätter
- Är känslig för att upptäcka tillfällen för barnets delaktighet och möjliggör barnets aktiva verksamhet
- Är flexibel i sina planer och kan göra ändringar i verksamheten i enlighet med barnens intresseområden

En sakkunnig bemöter vårdnadshavarna

- Är initiativkraftig och aktiv i förhållande till vårdnadshavarna, bygger upp förtroende, en jämlik interaktion och ömsesidig respekt
- Samarbetar regelbundet med vårdnadshavarna öppet, respektfullt och jämlikt
- Förhåller sig öppet och hänsynsfullt till mångformade familjer och familjernas olika språk, kulturer, åskådningar och religioner, traditioner samt och uppfostringsåskådningar
- Ger uppmuntrande respons och positiva budskap om barnets utveckling
- Förmedlar känslan att vårdnadshavarna är välkomna till daghemmet
- Skapar tillfällen för vårdnadshavarnas äkta delaktighet och påverkningsmöjligheter för verksamhetskulturen inom småbarnsfostran
- Beaktar vårdnadshavarna i alla grupper - varje medarbetare representerar småbarnsfostran
- Kan berätta om småbarnsfostran som en tjänst och om innehållet i verksamheten i enlighet med planen för småbarnsfostran 2019
- Ger råd och handleder föräldrar i användningen av Muksunet vid sidan av personliga möten

Den sakkunniga och pedagogik

- Grundar den pedagogiska verksamheten på kunskap om barnets uppväxt, utvecklingskedan och inläring
- Förverkligar pedagogisk verksamhet i interaktion och i gemensamma aktiviteter med barnen
- Ser barnet som en aktiv inlärare och förstår betydelsen av de tidiga åren vid intensiv inläring och utveckling
- Förstår den starka sammankopplingen mellan uppfostran, undervisning och vård och bygger upp pedagogiken runtomkring dem
- Arrangerar verksamhet i pedagogiskt ändamålsenliga grupper i olika storlekar, där varje barn har en möjlighet att delta i verksamheten och interaktionen
- Kan anpassa de mål och planer som gjorts upp på förhand för verksamheten så att man till verksamheten kan ansluta initiativ från barnen samt deras intresseområden
- Möjliggör lek, fysiska aktiviteter, framställning och utforskning för barnen i den pedagogiska verksamheten
- Bygger upp tillsammans med barnen en inlärmingsmiljö som ger barnen en möjlighet till aktiv inläring
- Inkluderar barnen och vårdnadshavarna i planeringen och utvecklingen av verksamheten utgående från deras initiativ och önskemål

En sakkunnig i verksamhetskulturen inom småbarnsfostran

- Inser sitt eget förfaringssätt och dess verkningar på gemenskapens verksamhetskultur och atmosfär
- Stöder och respekterar familjernas val när det gäller tjänster inom småbarnsfostran
- Har en gemensam förståelse med den övriga personalen om hur barnens inläring och välbefinnande kan främjas på bästa sätt
- Värdesätter barnens, vårdnadshavarnas och personalens olika initiativ, synpunkter och åsikter
- Kan utveckla småbarnsfostran genom att överväga verksamhetskulturens verkningar, genom att identifiera och korrigera dess icke-önskvärda drag
- Utvärderar och utvecklar arbetsmetoder regelbundet samt prövar nya arbetssätt
- Förstår att det inom utvecklingen av arbetet är viktigt med en dialog som värdesätter andra, inkluderar hela gemenskapen och bygger upp förtroende
- Utför en regelbunden självutvärdering, delar med sig information och kunskap och utvecklar sig själv yrkesmässigt
- Ledaren kan åskådliggöra den gemensamma verksamhetsidén och verksamhetens mål i praktiken genom att skapa ledningsstrukturer för en arbetsgemenskap som kännetecknas av delaktighet och inläring

Vi spelar tillsammans ett rejält spel i andan av Hyvinge Spelbok

Den sakkunniga

- Skapar med sin egen verksamhet en positiv bild av småbarnsfostran i Hyvinge
- Bär sitt eget ansvar om överenskomna arbeten i en mångvetenskaplig arbetsgemenskap
- Är engagerad och upprätthåller motivationen till sitt arbete
- Bygger upp en god gemenskap genom att värdesätta människornas mångfald
- Kommunicerar konstruktivt och tydligt, säkerställer att saken blev förstådd
- Uppmuntrar och hjälper sin kollega
- Gör sitt bästa, lär sig från sina misstag
- Använder den mottagna responsen för att utveckla verksamheten
- Har ett positivt arbetssätt och gläder sig över den egna och andras framgång
- Samarbetar aktivt med olika aktörer inom småbarnsfostran och övriga samarbetsparter
- Sköter om sitt eget välbefinnande

Introduktion i planen för småbarnsfostran och stöd från en sakkunnig

Introduktionen i planen för småbarnsfostran antecknas i enhetens verksamhetsplan

- Introduktion för nya medarbetare och studeranden
- Mentorskap
- Barnets plan för småbarnsfostran
- Gruppvis plan för småbarnsfostran
- Teammöten
- Husens pedagogiska café
- Utvecklingsdagar
- Utvecklingssamtal
- Utbildningstorg
- Utbildning